

GRAD NOVI PAZAR

**Lokalni akcioni plan za razvoj omladinskog preduzetništva u
gradu Novom Pazaru 2011. - 2013. godine**

Izradu Akcionog plana za razvoj omladinskog preduzetništva omogućio je američki narod preko Agencije Sjedinjenih Američkih Država za međunarodni razvoj (USAID) i Programa za planiranje i reagovanje u vanrednim situacijama i jačanje ekonomske sigurnosti. Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost autora plana, a koji ne odražava nužno i stav USAID-a ili Vlade Sjedinjenih Država.

S a d r Ź a j

Uvodni deo	4
<i>Usklađenost sa strateškim dokumentima</i>	4
<i>Metodologija</i>	5
Analiza trenutnog stanja u Novom Pazaru	7
<i>Opšti podaci</i>	7
<i>Privredni potencijal</i>	9
<i>Trenutno stanje nezaposlenosti mladih</i>	13
<i>Institucionalna i programska podrška</i>	16
SWOT analiza	29
Analiza istraživanja	30
Akcioni plan	51

UVODNI DEO

Izradu Lokalnog akcionog plana za razvoj omladinskog preduzetništva zajednički su podržali Gradska uprava grada Novog Pazara i USAID -ov Program za planiranje i reagovanje u vandrednim situacijama i jačanje ekonomske sigurnosti (PPES program).

Nosilac projekta bila je Kancelarija za mlade grada Novog Pazara.

Stručnu podršku u izradi akcionog plana pružio je konsultantski tim Regionalnog centra za razvoj malih i srednjih preduzeća iz Kruševca.

Akcioni plan je urađen za period 2011. – 2013. godine, a ciljna grupa su mladi od 15-30 godina.

Ciljevi izrade Lokalnog akcionog plana za razvoj omladinskog preduzetništva u Novom Pazaru:

- Podrška razvoju samoinicijativa, samopouzdanja, kreativnosti, timskog rada i odgovornosti kod mladih
- Razvijanje preduzetničkog duha kod mladih
- Unapređenje lokalnih okvira i podrška mladima za unapređenje njihovih znanja i veština
- Unapređenje lokalnog ambijenta za razvoj preduzetništva i povećanje zaposlenosti mladih

Usklađenost sa nacionalnim i lokalnim strateškim dokumentima

Lokalni akcioni plan za razvoj omladinskog preduzetništva urađen je u skladu sa relevantnim nacionalnim i lokalnim strateškim dokumentima.

Nacionalni nivo:

- Nacionalna strategija za mlade Republike Srbije
- Akcioni plan za sprovođenje Nacionalne strategije za mlade

Lokalni nivo:

- Strateški plan održivog razvoja opštine Novi Pazar 2008. - 2012. godina
- Lokalni akcioni plan zapošljavanja grada Novog Pazara za 2011. godinu
- Lokalni akcioni plan za mlade za

Metodologija

Proces izrade Lokalnog akcionog plana za razvoj omladinskog preduzetništva odvijao se u sedam koraka:

- ❖ Institucionalna podrška od strane lokalne samouprave

Na osnovu Rešenja gradonačelnika grada Novog Pazara od 20.12.2010. godine pristupilo se izradi Akcionog plana koji je urađen uz podršku i aktivno učešće svih relevantnih lokalnih institucija uključujući predstavnike mladih, kao i preduzetnika.

- ❖ Formiranje Radne grupe za izradu Akcionog plana

U cilju izrade Lokalnog akcionog plana za razvoj omladinskog preduzetništva, Gradska uprava formirala je radnu grupu, koja je u procesu izrade ovog dokumenta saradivala sa svim relevantnim institucijama, nevladinim organizacijama, preduzetnicima i mladima sa teritorije koju pokriva grad Novi Pazar.

Članovi radne grupe koji su učestvovali u izradi Lokalnog akcionog plana za razvoj omladinskog preduzetništva u gradu Novom Pazaru su:

1. Džemaludin Paučinac - koordinator Kancelarije za mlade
2. Seadetin Mujezinović – član gradskog veća za društvene delatnosti
3. Edin Kalač – načelnik Odeljenja za lokalni ekonomski razvoj
4. Amela Mehović - predstavnik Odeljenja za privredu
5. Milena Ilić – predstavnik Odeljenja za lokalni ekonomski razvoj
6. Mirza Bektović - predstavnik Nacionalne službe za zapošljavanje
7. Enver Šećeragić – predstavnik Nacionalne službe za zapošljavanje
8. Almir Šaćirović – predstavnik SEDA-e
9. Emina Musić – predstavnik SEDA-e
10. Amina Kurtanović – predstavnik studentskog parlamenta Državnog univerziteta
11. Dželila Zukorlić – predstavnik studentskog parlamenta Internacionalnog univerziteta
12. Seada Bogučanin – predstavnik udruženja tekstilaca ASSTEX
13. Nermin Balića - predstavnik udruženja tekstilaca ASSTEX
14. Esmā Honić – program za planiranje i reagovanje u vanrednim situacijama i jačanje ekonomske sigurnosti

- ❖ Prikupljanje zvaničnih podataka lokalnih i republičkih institucija

Za potrebe analize trenutnog stanja u gradu Novom Pazaru članovi radne grupe su prikupljali zvanične statističke, republičke i opštinske podatke, kao i podatke lokalnih institucija.

- ❖ Istraživanje sprovedeno među mladima

U procesu izrade Lokalnog akcionog plana za razvoj omladinskog preduzetništva u gradu Novom Pazaru, sprovedeno je istraživanje o stavovima, problemima i potrebama mladih

ljudi kada je u pitanju zapošljavanje, pokretanje sopstvenog posla, formalno i neformalno obrazovanje vezano za preduzetništvo.

Istraživanje je sprovedeno tokom decembra 2010. i januara 2011. godine i njime je obuhvaćeno 150 mladih od 15 do 30 godina starosti iz Novog Pazara.

Rezultati istraživanja dali su smernice za definisanje programa i projekata u Akcionom planu. Takođe, rezultati istraživanja su od veoma velikog značaja za planiranje i sprovođenje odgovarajućih mera i aktivnosti za unapređenja rada lokalnih institucija koje mogu da odgovore na pomenute probleme i potrebe mladih.

❖ Analiza podataka i istraživanja

U okviru analize podataka i istraživanja sprovedene su sledeće aktivnosti:

- Analiza nacionalnih i lokalnih strateških dokumenata vezanih za mlade, zapošljavanje i preduzetništvo
- Procena sadašnjeg stanja i potreba lokalne ekonomije
- Analiza dosadašnjih aktivnosti i programa podrške lokalnih institucija
- Analiza državnih i međunarodnih programa podrške
- Analiza istraživanja (ankete za mlade)

❖ Određivanje prioriteta

Na osnovu prikupljenih podataka urađena je SWOT analiza iz koje su definisana ključna pitanja, tj. određeni su prioriteti:

1. Informisanje i motivisanje mladih
2. Obuke
3. Stručna podrška za osnivanje i razvoj sopstvenog biznisa

❖ Razvijanje predloga programa i projekata

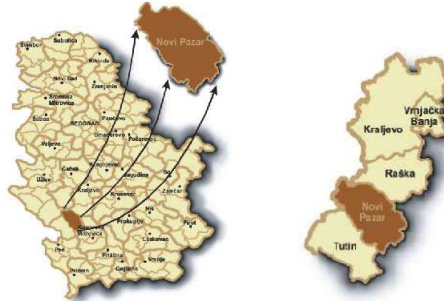
Na kraju procesa izrade Akcionog plana za definisane prioritete razvijeni su programi i projekti koji su detaljno dati u poslednjem delu ovog dokumenta.

Sastanci radnih grupa

Proces izrade Akcionog plana pratili su redovni sastanci radne grupe. Održano je ukupno 5 sastanka u periodu decembar 2010. – februar 2011. godine. Između sastanka održavane su pojedinačne konsultacije i razmenjivane informacije sa koordinatorom Kancelarije za mlade i članovima radne grupe.

ANALIZA TRENUTNOG STANJA

Opšti podaci

Geografija i tipografija

Novi Pazar je ekonomski i kulturni centar Sandžaka i nalazi se u jugozapadnom delu Srbije.

Smešten je 280 km južno od Beograda, na deonici puta koji preko Ibarske magistrale vodi prema Podgorici i Jadranskom moru. Lociran je u dolini reka Jošanice, Raške, Deževske i Ljudske, na nadmorskoj visini od 496 metara. Okružen je visovima Golije, Rogozne i Pešterske visoravni, a prema severoistoku otvoren prema masivu Kopaonika. Ukupna površina grada Novi Pazar, sa 99 naseljenih mesta iznosi 742 km².

Samo osam kilometara zapadno od grada, nalaze se dosta dobro očuvani i rekonstruisani ostaci srednjovekovnog grada Rasa, Tvrđave i Podgrada. Izuzetan geografski položaj, vekovima je omogućavao njegovim žiteljima da, dolinom reka Raške i Ibra, koriste važne saobraćajnice, koje prolaze kroz Balkan.

Zahvaljujući ovom položaju, žitelji Novog Pazara su mogli da ostvaruju kulturne i trgovačke komunikacije u svim pravcima: sa Podunavljem, Panonijom i Srednjom Evropom, sa Vardarskom dolinom, Pomoravljem i Egejskim područjem, Grčkom, Malom Azijom, Limskom dolinom i Jadranskim morem.

Na teritoriji grada Novog Pazara izdvajaju se tri klimatske oblasti: planinska, dolinska i prelazna.

Planinska klima je zastupljena na najvišim nadmorskim visinama (planinske mase), dok dolinska klimatska oblast pokriva doline rečnih tokova Ibra i Lima sa svojim pritokama. Između ovih dveju oblasti, nalazi se oblast koju karakteriše prelazna klima koja predstavlja umereno modifikovanu planinsku klimu.

Brdsko-planinski reljef na teritoriji grada Novi Pazar sa veoma uskim dolinama reka, uslovljava zastupljenost samo jedne vrste saobraćaja, i to drumskog.

Na prostoru opštine ukrštaju se dva značajna magistralna pravca, preko kojih grad ostvaruje saobraćajne veze sa centralnom Srbijom, Kosovom i Metohijom, kao i Crnom Gorom. Ukupna dužina puteva iznosi 762 km (2008.), sa izuzetno nepovoljnom strukturom. Naime, od ukupno 762 km, savremeni kolovoz čini 192 km odn. 25.19%.

Zemljište

Najveći deo teritorije Novog Pazara se može svrstati u planinsko poljoprivredni rejon.

Gotovo polovina teritorije Novog Pazara, u površini od 36.270 ha, nalazi se pod poljoprivrednim zemljištem. Blizu 84% ukupnih poljoprivrednih, odnosno blizu 99% obradivih površina je u privatnom posedu, dok kod pašnjaka udeo državne svojine iznosi preko 37%.

Stanovništvo

Prema zvaničnom popisu iz 2002. godine, Novi Pazar ima 85.996 stanovnika. Etnički sastav stanovništva čine Srbi sa 22.36%, Bošnjaci sa 75.37%, Crnogorci sa 0.27%, Albanci sa 0.25% i ostali sa 1.75%. Prema podacima Crvenog krsta i nevladinih organizacija, oko 6.000 stanovnika čine raseljeni sa Kosova, izbeglice iz Makedonije, BiH i Hrvatske. Prema nezvaničnim podacima, Novi Pazar danas broji preko 120.000 stanovnika.

Prema podacima zvaničnih popisa stanovništva, evidentan je porast broja stanovnika, što se može tumačiti intenzivnim demografskim rastom Novog Pazara kao gradskog centra, posebno tokom 80-ih godina prošlog veka.

Prema polnoj strukturi, u poslednjem popisu stanovništva 2002. godine, registrovano je 50,5% ženskog i 49,5% muškog stanovništva.

Starosna struktura pokazuje da se broj mladih do 30 godina povećao za 5.2% prema popisu od 2002. u odnosu na 1971. god.

Tabela br. 1: Starosna struktura stanovništva do 30 god.

Starost	1971.	1981.	1991.	2002.
0-4	7.474	7.766	8.457	6.861
5-9	7.585	7.466	7.995	6.960
10-14	7.756	7.414	8.025	7.398
15-19	7.656	7.773	7.624	7.457
20-24	5.692	7.367	7.589	7.065
25-29	4.038	6.713	7.076	6.552
Ukupno	40.201	44.499	46.766	42.293

Radno aktivno stanovništvo (15-64 god) broji 63.232 lica, što predstavlja 66.39 % u odnosu na ukupno procenjen broj stanovnika, broj dece predškolskog uzrasta (0-6 god.) je 11.749 ili 12.34%, a broj školobavezne dece (7-14 god.) je 11.527 ili 12.10%.

Po ukupnom broju stanovnika starijeg od 15 godina prema školskoj spremi i pismenosti, stanje se prilično poboljšalo u odnosu na raniji period. Najbrojnija su lica sa osnovnim obrazovanjem (36,42%), zatim sa srednjim (34,86%) dok 3,44% čine lica sa visokim

obrazovanjem. Ukupan broj nepismenih čini 5,18% koji generalno čini najstariji kontigent stanovništva.

Što se tiče odnosa urbanog i ruralnog stanovništva, u 2002. godini, ruralno stanovništvo činilo je 36,5% od ukupnog broja popisanog stanovništva.

Privredni potencijal

Privredna struktura Novog Pazara kreće se u pravcu dominantne uloge industrije (tekstila, kožne obuće, drvne industrije) i jako opadanje učešća poljoprivrede, uz pojačano učešće tercijarnih delatnosti i usluga i to u privatnom sektoru.

Uvođenjem tržišnih principa privređivanja i svojinskim prestrukturiranjem, razvoj privatnog sektora dobija sve više na značaju tako da privatni kapital ulazi polako u sve privredne delatnosti.

Počev od 1990. godine dolazi do naglog razvoja privatnog sektora. Osniva se veliki broj privatnih preduzeća, radnji, agencija i slično.

U Novom Pazaru je, prema podacima iz 2008. god. registrovano ukupno 883 privrednih društava, (Izvor: Razvojni atlas Srbije 2008.) od toga 2 javna preduzeća, 3 društvena a 878 je registrovano kao DOO, AD, Zadruga.

Tabela br. 2 : Struktura preduzeća prema obliku svojine

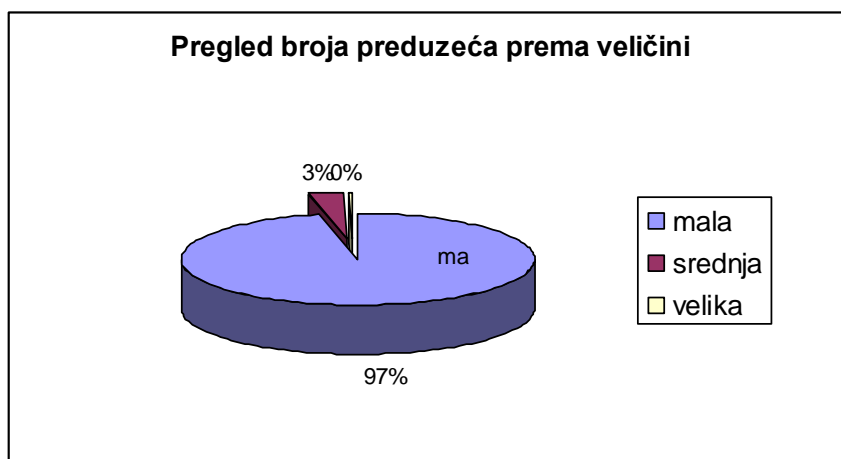
Preduzeća prema obliku svojine	Broj subjekata
Javna	2
Društvena	3
Privatna	878
UKUPNO	883

Od ovog ukupnog broja preovlađuju mala preduzeća ukupno 852, srednja 29, velika 2. Mala preduzeća čine 97% preduzeća u sektoru malih i srednjih preduzeća.

Tabela br. 3: Struktura preduzeća prema veličini

Preduzeća prema veličini	Broj subjekata
Mala	852
Srednja	29
Velika	2
UKUPNO	883

Grafikon br. 1

Prema podacima Agencije za privredne registre, sa stanjem od avgusta meseca 2010.godine, u gradu Novom Pazaru registrovano je 1.135 privrednih društava i 2.913 preduzetničkih radnji.

Industrija

Procentualno, najveće učešće u privrednim sektorima ima trgovina sa blizu 55,3% od ukupno aktivnih preduzeća. Zatim sledi prerađivačka industrija sa 20,58% i saobraćaj, skladištenje i veze sa 7,20%.

Najzastupljeniji podsektori u okviru prerađivačke industrije su proizvodnja tekstila i tekstilnih proizvoda (50,92%), prerada kože i proizvodnja predmeta od kože (11,04%) i prehrambena industrija sa 8,59%.

Relativno visoko učešće sektora trgovine, kako u stvaranju narodnog dohodka tako i u ukupnom broju malih i srednjih preduzeća, pre svega je posledica niskog nivoa ukupne privredne aktivnosti, a ne objektivnog rasta i modernizacije privredne strukture.

Privatna preduzeća na teritoriji grada Novog Pazara su prosečne starosti 10-15 godina i sa jednostavnom organizacionom strukturom - vlasnik je ujedno i menadžer.

U regionu ima preko 400 radnji i preduzeća koja se bave proizvodnjom odeće i drugih odevnih predmeta za decu i odrasle, a koja raspolažu modernom i savremenom opremom. Takođe je zastupljena proizvodnja muške, ženske i dečje obuće, kao i proizvodnja tapaciranog nameštaja.

Visina ostvarenih investicija, iskazano u procentima, po zvaničnim podacima iz 2008. god., a po karakteru izgradnje pokazuje visok procenat od 60.08% u nove kapacitete, a u rekonstrukciju postojećih kapaciteta 26.79%.

Poljoprivreda

Gotovo polovinu teritorije grada Novi Pazar (36.270 ha), čini poljoprivredno zemljište. S obzirom na dominantno planinski karakter prostora, u ukupnim poljoprivrednim površinama prevlađuju prirodni travnjaci (70,85%), od kojih livade čine 29,55% ili 10.717 ha, a pašnjaci 41,3% ili 14.981 ha. Oranice čine relativno visokih 23,77% ili 8.620 ha, a voćnjaci 1.952 ha.

Broj poljoprivrednih gazdinstava na početku 2007. godine iznosio je 2.148. Osnovni cilj registracije poljoprivrednih gazdinstava je sa jedne strane mogućnost apliciranja za pre svega kratkoročne kredite Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede. Drugi razlog je novčana podrška nekomercijalnim poljoprivrednim gazdinstvima. Stručnu pomoć poljoprivrednim gazdinstvima pruža Poljoprivredna stručna služba.

Šumarstvo

Ukupna površina pod šumom je 31.365 ha, te je šumovitost područja grada 42,3%. Šume u državnom vlasništvu pokrivaju 8.933 ha tj. 28,5%, a šume u privatnom vlasništvu 22.432 ha tj. 71,5%.

Turizam

Novi Pazar ima izuzetno bogatu floru i faunu, obilje čiste vode, geotermalne i mineralne vode (Novopazarska i Rajčinovića banja, Slatinski i Deževski kiseljak). Takođe, uz prirodne i ljudske resurse ima veliki broj kulturno-istorijskih spomenika i verskih objekata, što sve predstavlja veliki potencijal za održivi razvoj - proizvodnja zdrave hrane i razvoj svih vidova turizma (banjskog, verskog, td.).

Zaposleni

Radno aktivno stanovništvo (15-64 god) čini 63.232 lica, što predstavlja 66.39 % u odnosu na ukupno procenjen broj stanovnika, broj dece predškolskog uzrasta (0-6 god.) je 11.749 ili 12.34%, a broj školoobavezne dece (7-14 god.) je 11.527 ili 12.10%. Na osnovu ovoga vidimo da je ukupan broj dece od 0 do 14 godina 23.276 ili 24.43% od ukupnog broja stanovnika.

Prosečan broj zaposlenih u Novom Pazaru u 2009. godini je iznosio 18.026 ili 18.66% u odnosu na ukupan procenjen broj stanovnika. Broj preduzetnika, lica koja samostalno obavljaju delatnost i zaposlenih kod njih je 7.179 ili 39.82% od ukupnog broja zaposlenih

Tabela br. 4: ZAPOSLENI, 2009. Godišnji prosek

	Zaposleni		Zaposleni u priv.druš., ustanovama, zadrugama i organizacijama	Preduzetnici lica koja samostalno obavljaju delatnost i zaposleni kod njih	Broj zaposlenih na 1.000 stanovnika	
	Ukupno	Od toga žene %			ukupno	Zaposleni u privred.dr ušt., ustan., zadrug.i dr.org.
Novi Pazar	18.026	42.0	10.847	7.179	187	112

Tabela br. 5: Zaposleni po sektorima delatnosti, 2009. Godišnji prosek

Sektor	Broj zaposlenih
Poljoprivreda, šumarstvo i vodoprivreda	55
Ribarstvo	77
Vađenje ruda i kamena	115
Prerađivačka industrija	2.624
Proizvodnja el.energije	343
Građevinarstvo	814
Trgovina na veliko i malo	1.740
Hoteli i restorani	111
Saobraćaj	526
Finansijsko posredovanje	83
Poslovanje sa nekretninama	157
Državna uprava i socijalno osiguranje	718
Obrazovanje	1.522
Zdravstvo i socijalni rad	1.463
Druge kom. druš. i lične	502
UKUPNO	10.847

Ako pogledamo strukturu zaposlenih po sektorima delatnostima vidimo da je najveći broj zaposlen u prerađivačkoj industriji 2.624 ili 24.19%, trgovina na vel.i malo 1.740 ili 16.04%.

Društveni proizvod po stanovniku u opštini Novi Pazar u 2005.godini je iznosio 53.640,00 dinara (Izvor:RZS za 2005.godinu)što iznosi 37.22% u odnosu na prosek Republike Srbije.

Prosečna zarada

Prosečna zarada na teritoriji Novog Pazara u decembru 2010. godine, po podacima Republičkog zavoda za statistiku, iznosila je 38.300 dinara (u privredi 30.219 dinara), što iznosi oko 70% ,a prosečna neto zarada 27.694 dinara (u privredi 22.194 dinara) za isti period, što iznosi oko 70% republičkog proseka.

Spoljno trgovinska razmena

Kada je u pitanju spoljnotrgovinska razmena opštine Novi Pazar, preduzeća sa područja grada Novog Pazara su od januara do oktobra meseca 2010. godine najviše izvozila u: Crnu Goru, Bosnu i Hercegovinu, Nemačku, Poljsku i Hrvatsku, a najviše uvozila iz: Turske, Kine, Nemačke, Italije i Pakistana.

Tabela br. 6: Spoljnotrgovinski bilans grada Novog Pazara za period januar-oktobar 2010.

izvoz	26.729.482
uvoz	45.114.612
bilans	-18.385.130

Iz zvaničnih podataka Regionalne privredne komore Kraljevo možemo videti da je pokrivenost uvoza izvozom prethodne godine bila 59%.

Trenutno stanje nezaposlenosti u gradu Novom Pazaru

Na nivou RS, prema podacima o trajanju nezaposlenosti, najveće učešće lica koja traže posao duže od 12 meseci (dugotrajna nezaposlenost) je u Raškom okrugu (76,25%). Takođe, Novi Pazar je grad u kome je zabeležena najviša registrovana stopa nezaposlenosti , čak 51,1%.

Na dan 31.12.2010. prema evidenciji Nacionalne službe za zapošljavanje, ukupan broj nezaposlenih lica, mlađih od 30 godina, na teritoriji grada Novog Pazara je 6.373 lica. Od ukupnog broja nezaposlenih, muškarci čine 44%, odn. 2.814 lica, a žene čine 56%, odn. 3.559 lica.

Tabela br. 7. Prikaz nezaposlenih lica do 30 god. starosti prema polnoj strukturi

Nezaposleni	Uk. broj
Muškarci	2.814
Žene	3.559
UKUPNO	6.373

Grafikon br. 2

Prema podacima Nacionalne službe za zapošljavanje, čak 40% nezaposlenih mladih je nakvalifikovana radna snaga (I stepen stručne spreme). Slede ih lica sa III (27%) i IV (20%) stepenom stručne spreme.

Tabela br. 8: Struktura nezaposlenih lica starosti do 30 god. prema polu i stepenu stručne spreme

Stepen stručne spreme	Ukupno	Muškarci	Žene
I	2.600	1.100	1.500
II	77	44	34
III	1.720	915	805
IV	1.520	580	940
V	5	4	1
VI-1	93	37	56
VI-2	15	8	7
VII-1	360	125	216
VII-2	1	1	0

Grafikon br.3

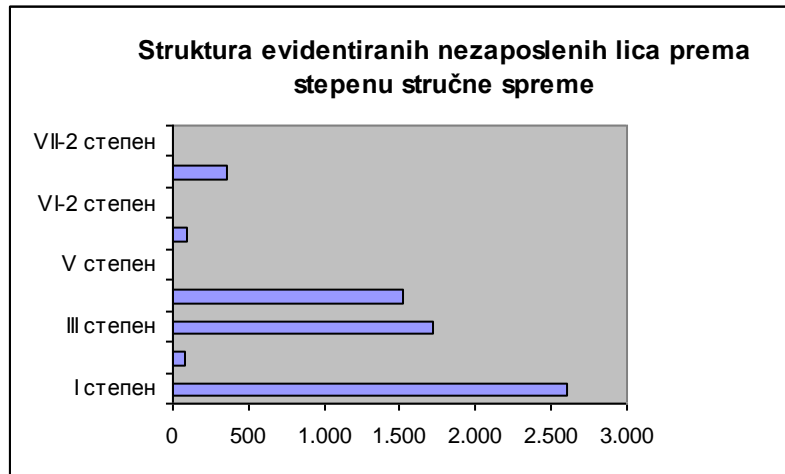
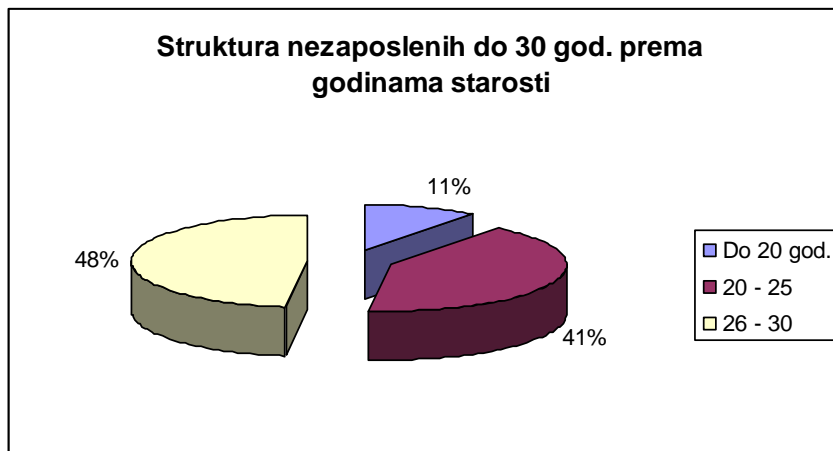

Tabela br. 9: Stanje nezaposlenih lica evidentiranih po polu i radnom iskustvu prema evidenciji Nacionalne službe za zapošljavanje u Novom Pazaru

Starost lica	Broj lica	Muškarci	Žene	Broj lica sa radnim iskustvom
Do 20 godina	681	294	387	11
Od 20 do 25	2.622	1.195	1.427	288
Od 26 do 30	3.070	1.325	1.745	641
Ukupno	6.373	2.814	3.559	940

Grafikon br. 4

Primećeno je da postoji priličan jaz između zanimanja koja se traže i onih za koje postoji ponuda na evidenciji Nacionalne službe za zapošljavanje. Pa su tako, zanimanja koja se trenutno najviše traže, a deficitarna su:

- matematičari
- fizičari
- hemičari
- arhitekti i građevinski inženjeri
- istoričari
- biolozi i drugi.

Sa druge strane, suficitarna zanimanja na evidenciji nezaposlenih u NSZ Filijali Novi Pazar su :

- obučari
- ekonomski tehničari
- gimnazija
- konfekcionari (III i IV)
- prodavci
- frizeri i drugi.

Institucionalna podrška obrazovanju, zapošljavanju i razvoju preduzetništva u Novom Pazaru

Obrazovne institucije u Novom Pazaru

U okviru javno-socijalne infrastrukture Novog Pazara, veoma važnu ulogu zauzima obrazovanje. Na području grada postoje ustanove koje se bave predškolskim, osnovnim, srednjim i visokim obrazovanjem.

Predškolske ustanove

U Novom Pazaru postoji predškolska ustanova "Mladost" koja obuhvata tri objekta (radne jedinice "Mladost", "Naše Dete" i "Dečija radost"). Objekti se nalaze u gradu i u njima se obavljaju delatnosti sa decom jaslenog uzrasta (od 12 meseci do 36 meseci) i sa decom vrtičkog uzrasta (od 3 do 7 godina). Broj dece na gradskom području obuhvaćene u celodnevnom boravku (od 11 časova) je 1.106. Na seoskom području obuhvaćena su pri objektima osnovnih škola, deca pripremnog predškolskog programa kao i u gradu. Ukupan broj dece pripremnog predškolskog programa je 1.212 u gradu i na seoskom području je 225. Sveukupan obuhvat dece u predškolskoj ustanovi "Mladost" je 2.573.

U predškolskoj ustanovi realizuje se rad sa razvojnim grupama (deca sa teškoćama u razvoju).

Tabela br. 10 Pregled dece koja borave u predškolskim ustanovama prema dužini dnevnog boravka

br. ustanova	br. dece korisnika	prema dužini dnevnog boravka			br. dece koja borave besplatno
		do 5 časova	9-11	preko 11	
1	1.450	511	939	-	511

Osnovne škole

U Novom Pazaru postoji 6 osnovnih škola na gradskom području koje pohađa 8.882 đaka. Na ruralnom području postoji 6 matičnih osnovnih škola, koje ukupno broje 2.968 đaka. Ove matične škole imaju i isturena odeljenja po pojedinim selima, koja imaju od dva, pa do skoro 600 đaka kao što je u naselju Mur. Takođe treba napomenuti i da u Novom Pazaru funkcioniše niža muzička škola „Stevan Mokranjac“ sa 396 đaka, kao i specijalna škola u Novopazarskoj banji.

Imajući u vidu demografski trend depopulacije seoskih sredina, u pojedinim selima se četvororazredna odeljenja osnovnih škola gase. U osnovnim školama na teritoriji Novog Pazara zaposlen je 729 nastavnika i 219 nenastavnog osoblja.

Osnovne škole imaju zadovoljavajuće kapacitete vezane za ljudske resurse. Eventualne promene može doneti planirana izgradnja školskih objekata.

Srednje škole

U Novom Pazaru postoji šest srednjih škola u kojima se edukuje oko 5.000 đaka. Sve ustanove su locirane u samom gradu Novom Pazaru, i ne postoje isturena odeljenja u ruralnom području. U srednjim školama zaposleno je 378 nastavnika i 88 nenastavnih radnika.

U okviru srednjoškolskog obrazovanja, postoji velika raznovrsnost obrazovnih profila, koji se svake upisne godine usklađuje sa potrebama identifikovanim u Nacionalnoj službi za zapošljavanje.

Osim toga, u Novom Pazaru radi Gazi Isa Begova medresa kao srednješkolska ustanova. U vaspitnom procesu učestvuje 77 zaposlenih (54 profesora i vaspitača i 23 lica tehničkog osoblja).

Spisak srednjih škola u Novom Pazaru:

- Gimnazija
- Ekonomsko-trgovinska škola
- Tehnička škola
- Škola za dizajn tekstila i kože
- Medicinska škola
- Ugostiteljsko-turistička škola

Ustanove visokog obrazovanja

U Novom Pazaru postoje dva univerziteta od kojih je jedan državni, a drugi privatni.

Državni univerzitet u Novom Pazaru je prvi akreditovani integrisani univerzitet u Srbiji sa ukupno 10 departmana. Profesorski kadar ovog univerziteta čini 240 profesora, 60 saradnika, 60 lica koje čine administrativno osoblje. Ovaj univerzitet trenutno pohađa 3.000 studenata.

Na Državnom univerzitetu postoje sledeći departmani:

1. Departman ekonomije
2. Departman prava
3. Departman psiholoških nauka
4. Departman filoloških nauka
5. Departman matematike, fizike i infomacionih tehnologija
6. Departman tehničkih nauka i tehnologije
7. Departman biohemijskih i medicinskih nauka
8. Departman hemije
9. Multidisciplinarne studije
10. Departman umetnosti

Internacionalni univerzitet u Novom Pazaru osnovan je 2002. godine. Postoji ukupno 6 departmana, a to su:

1. Departman filoloških nauka
2. Departman prirodno-tehničkih nauka
3. Departman psihološko-pedagoških nauka
4. Departman pravnih nauka
5. Departman ekonomskih nauka
6. Departman umetnosti

Na ovom univerzitetu trenutno studira 2.125 studenata, a ukupno diplomiranih od osnivanja do danas je 1.003 studenta.

Internacionalni univerzitet sa sedištem u Novom Pazaru ima i isturene jedinice u Nišu, Pančevu, Subotici i Beogradu.

Profesorski kadar ovog univerziteta čine 212 profesora i 63 asistenta

Pored ova dva univerziteta, u Novom Pazaru funkcionišu još i privatni fakultet za trgovinu i bankarstvo "Braća Karić", istureno odeljenje državnog Učiteljskog fakulteta iz Beograda i Fakultet za islamske studije

Tabela br. 11: Pregled ostalih visokoškolskih ustanova u Novom Pazaru

Fakultet/viša škola	Kategorizacija (drž/priv.)	Nastavnici		Broj upisanih studenata			Diplomirani do 2008.
		redovni	vanredni	na budžetu	sufinansirani	samofinansirani	
Fakultet za trgovinu i bankarstvo	Privatni	36	25	10	-	398	99
Fakultet za islamske studije	-	31 (uključujući asistente)		113 redovnih, 62 vanredna			12

Programi podrške zapošljavanju koje sprovodi Nacionalna služba za zapošljavanje u Novom Pazaru

Nacionalna služba za zapošljavanje u Novom Pazaru, realizovanjem različitih programa, sprovodi aktivnu politiku zapošljavanja mladih.

Kroz različite programe koje je Nacionalna služba za zapošljavanje sprovodila, tokom 2010. godine u Novom Pazaru je zaposleno ukupno 1.187 lica, od čega je 850 lica mlađih od 30 godina.

Programi koje je NSZ sprovodila tokom 2010. god.

- *Obuke za aktivno traženje posla* (obuke u pisanju radne biografije, prpratnog pisma, intervjui sa poslodavcem) . Predviđeno vreme trajanja ovih obuka je 4 sata.
- *Obuke Put do uspešnog preduzetnika*, kroz koje je prošlo ukupno 256 lica, od kojih je 80 lica mlađih od 30 godina.
- *Profesionalna orijentacija* podrazumeva savetovanje u trajanju od sat vremena u cilju pravilne profesionalne orijentacije nezaposlenih lica.
- *Programi samozapošljavanja* - Realizacijom ovog programa u 2010. godini 56 lica je dobilo subvenciju u iznosu od 160.000 dinara za samozapošljavanje, od tog broja 18 lica je mlađe od 30 godina.
- Realizacijom programa *Novo zapošljavanje*, zaposlenje je našlo ukupno 162 lica, od čega je 55 lica mlađe od 30 godina.
- Realizovanjem progama *Prva šansa* za pripravnike do 30 godina starosti, u 2010. godini zaposlenje je pronašlo 366 volontera i 255 pripravnika, koji po završetku pripravnčkog staža, u trajanju od godinu dana, po ugovoru, ostaju da rade kod istog poslodavca još minimum godinu dana.

- Posredstvom programa *Progres* (nastavak PRO programa), zaposlenje je našlo ukupno 12 lica, od kojih je 7 mlađe od 30 godina.
- Obuke u trajanju od 3 i 6 meseci kroz program *Zapošljavanje mladih do 30 godina*. Kroz ove obuke prošlo je ukupno 66 mladih.

Postoji veliko interesovanje mladih za obuke i programe samozapošljavanja.

Udruživanje

Asocijacija tekstilaca ASSTEX

Asocijacija tekstilaca (ASSTEX) osnovana je u februaru 2009. godine. Članice udruženja se uglavnom bave proizvodnjom odevnih predmeta. Od svog osnivanja do danas beleži se povećanje broja članova, tako da trenutno ima ukupno 135 članova. Čiji je cilj da se unaprede uslovi rada u ovoj grani industrije i zajednički rešavaju problemi.

Ciljevi udruženja:

- Zalaganje za unapređenje svih zakonskih rešenja i poštovanja već postojećih
- Insistiranje na smanjenju obima „sive“ ekonomije
- Učestvovanje u trasiranju svih zakona i dugoročne strategije razvoja tekstilne industrije pratećih grana u tekstilnoj industriji
- Zastupanje i prezentovanje pravnih lica na domaćem i inostranom tržištu
- Uobličavanje zajedničkih nasupa na sajmovima
- Borba protiv monopola i neloyalne konkurencije
- Stručna, tehnološka i obrazovna usavršavanja kadrova
- Obaveštavanje javnosti o stanju u navedenim granama industrije

Aktivnosti koje Udruženje sprovodi:

- Prikuplja, obrađuje naučnu i stručnu literaturu u oblasti tekstilne industrije
- Organizuje, samo ili u zajednici sa drugim organizacijama, stručne skupove, savetovanja, seminare i druge oblike stručnog obrazovanja u ovoj oblasti. Do sada je članicama pružana edukacija iz oblasti ISO standardizacije
- Objavljuje knjige i druge publikacije o tekstilnoj industriji
- Organizuje naučne i stručne radove za rad na naučnim, stručnim i istraživačkim projektima iz domena tekstilne industrije
- Sarađuje sa univerzitetima, stručnim srednjoškolskim ustanovama, udruženjima i drugim organizacijama u zemlji i inostranstvu koje se bave proizvodnjom i prometom tekstila. Ima potpisan ugovor o saradnji sa oba novopazarska univerziteta. Usko sarađuje sa USAID-om, u smislu pružanja podrške pri prijemu mladih na praksu u preduzećima članicama
- Organizuje odlazak svojih članica na sajamske manifestacije. Do sada su učestvovali na sajmovima u Zagrebu, Moskvi, Dizeldorfu, Minsku, Tirani

Odeljenje za lokalno - ekonomski razvoj

Odeljenje za lokalno-ekonomski razvoj u Novom Pazaru je zvanično počelo sa radom 26.marta 2009. godine.

Osnovano je uz podršku Američke agencije za međunarodni razvoj USAID u okviru programa Podsticaj ekonomskom razvoju opština (MEGA)

Savetodavna funkcija Gradonačelniku i Gradskom Veću

- Predlaže Gradonačelniku i Gradskom Veću stimulativne mere za otvaranje novih MSP i privlačenje direktnih stranih/domaćih investicija
- Priprema predloge regulative u oblasti ekonomskog razvoja
- Predlaže Gradonačelniku i Gradskom veću propise kojima se unapređuje sistem izvornih javnih prihoda i daje mišljenje na akte kojima se menja stopa odnosno visina izvornih prihoda lokalne samouprave ili na drugi način utiče na položaj poresnih obveznika – privrednih subjekata
- Pruža mišljenje za usvajanje i sprovođenje Lokalnih investicionih programa
- Pokreće inicijative za uspostavljanje industrijskih i tehnološkog parka, poslovnih inkubatora, kao i za sanaciju i rehabilitaciju degradiranih površina na teritoriji Grada
- Pokreće inicijativu za izradu, izmenu ili dopunu urbanističkih planskih akata (namena površina, plan parcelacije građevinskog zemljišta, plan mreže i objekata saobraćajne, energetske, vodoprivredne, komunalne i druge infrastrukture) u cilju stvaranja uslova za efikasniji privredni razvoj i daje mišljenje u postupku koji nije pokrenut po njoj inicijativi)
- Daje mišljenje u postupku dodele građevinskog zemljišta na trajno i privremeno korišćenje i vrši kontrolu namenskog korišćenja građevinskog zemljišta
- Predlaže mere za poboljšanje inspeksijskih i upravnih procedura koje utiču na ekonomski razvoj
- Predlaže mere za smanjenje stope nezaposlenosti i smanjenje siromaštva
- Predlaže mere za poboljšanje radne sposobnosti i stvaranje jednakih mogućnosti za žene i ugrožene grupe

Pružanje potrebne podrške tokom procesa strateškog planiranja

- Konstantna komunikacija sa Savetom za održivi razvoj Grada i Privrednim savetom Grada Novog Pazara
- Praćenje aktivnosti i sastanaka Saveta za održivi razvoj Grada i Privrednog saveta Grada (izveštavanje o rezultatima sastanaka Saveta za razvoj grada i Privrednog saveta u pisanom obliku sa datim zaključcima i predlozima)
- Nadzor nad realizacijom projekata od ekonomskog značaja proisteklih iz Strateškog plana za LER - Strategije održivog razvoja Grada Novog Pazara
- Ažuriranje, iniciranje i izrada novih strateških dokumenata za lokalni ekonomski razvoj

Priprema i praćenje sprovođenja projekata od ekonomskog značaja

- Analiza uslova na tržištu i istraživanje mogućnosti za pokretanje razvojnih projekata;
- Komunikacija sa međunarodnim organizacijama i donatorima
- Koordinacija rada prisutnih donatora međunarodnih organizacija

- Istraživanje mogućnosti za prikupljanje sredstava potrebnih za razvojne programe;
- Priprema predloga razvojnih projekata;
- Upravljanje sprovođenjem razvojnih projekata.

Održavanje postojećih, privlačenje novih i širenje lokalnih poslovnih aktivnosti

- Stalni kontakt sa predstavnicima domaćih i stranih investitora
- Sistematski pristup odnosima sa potencijalnim investitorima
- Organizacija obilazaka privrednih potencijala, za potencijalne investitore
- Organizuje pružanje pravne i druge stručne pomoći za unapređenje inovatorstva i pronalazaštva, kao i za njihovu primenu u privredi
- Učestvuje u pregovorima sa investitorima
- Koordiniše rad drugih Uprava i Javnih preduzeća i ustanova kada postoji inicijativa za privlačenje konkretnog investitora i kada se radi o projektima od značaja za lokalni ekonomski razvoj
- Zahteva od gradskih uprava i javnih preduzeća i ustanova izvršavanje zadataka u cilju lokalnog ekonomskog razvoja

Održavanje i unapređenje odnosa sa centralnim institucijama odgovornim za ekonomski razvoj

- Radi sa nadležnim republičkim telima i institucijama
- Sarađuje sa Regionalnom privrednom komorom, lokalnim i regionalnim institucijama iz oblasti ekonomskog razvoja, poslovnim udruženjima i civilnim sektorom
- Predlaže programe za podsticaj zapošljavanja u saradnji sa Filijalom Nacionalne Službe za Zapošljavanje (NSZ)
- Zarad poboljšanja pristupa poslovnim informacijama, u saradnji sa nadležnim gradskim upravama, ustanovama i preduzećima, Republičkim zavodom za statistiku, Republičkim geodetskim zavodom, Republičkim javnim preduzećima i drugim nadležnim telima i organizacijama uspostavlja i odžava objedinjeni informacioni sistem sa statističkim podacima i informacijama od značaja za poslovanje, ekonomski razvoj i povećanje zaposlenosti
- Radi sa drugim gradovima i opštinama, razmenjuje najbolje prakse i preduzima aktivnosti za usklađivanje razvojnih mera

Stvaranje i održavanje baze podataka

- Priprema i održavanje baze podataka o raspoloživoj stručnoj radnoj snazi u saradnji sa NSZ, uključujući bazu podataka o nezaposlenima i zaposlenima
- Priprema i održavanje baze podataka o lokalnim kompanijama
- Priprema i održavanje baze podataka o novim domaćim i stranim investitorima
- Priprema i održavanje baze podataka o slobodnom Gradskom građevinskom zemljištu, zemljištu pogodnom za izgradnju industrijskih postrojenja, расположивим investicionim resursima (postojeća industrijska postrojenja i objekti i postojeće kompanije zainteresovane za zajednička ulaganja) – greenfield i brownfield
- Priprema i održavanje baze podataka o poslovnom prostoru u vlasništvu opštine i privatnom vlasništvu – iskorišćenost, cene iznajmljivanja, prodajna cena, veličina

- Priprema i održavanje baze podataka sa kontakt informacijama u republičkoj i lokalnoj administraciji i javnim preduzećima, kao ostalim relevantnim institucijama
- Priprema i održavanje baze podataka obrazovnih i finansijskih institucija u Gradu
- Priprema baze podataka o mogućnostima za privatizaciju

Marketing

- Priprema, inoviranje i distribucija promotivnih materijala (brošure, prospekti, CD materijali, prikaz Grada, internet strana, elektronski bilteni, pregled privrednih potencijala i ponude grada, tzv. fact sheets) – distribucija ambasadama drugih zemalja, kancelarijama raznih komora u inostranstvu, trgovinskim odsecima stranih ambasada u zemlji, izložbe, drugim opštinama - gradovima i regionu u zemlji i inostranstvu)
- Organizacija promotivnih manifestacija
- Učešće na sajmovima i privrednim izložbama
- Organizacija i/ili učešće u informativnim kampanjama o važnosti direktnih stranih investicija i promociji poslovnog koncepta koji se pozitivno odražava na lokalnu zajednicu
- Promovisanje koncepta preduzetništva, javno privatnih partnerstava i društveno odgovornog poslovanja
- Predstavljanje lokalne samouprave na regionalnom, državnom i međunarodnom nivou u aktivnostima vezanim za LER

Kontakti i direktna podrška lokalnoj poslovnoj zajednici

- Dnevni kontakti sa lokalnim preduzetnicima, organizacija istraživanja i drugih aktivnosti u cilju unapređenja njihovih poslovnih sposobnosti
- Pružanje stručne podrške početnicima i postojećim MSP
- Kreiranje trening programa za početnike u biznisu i poslovna udruženja
- Organizacija treninga za MSP u oblastima pisanja projekata i pripreme dokumentacije za kreditne zahteve
- Pružanje podrške lokalnim preduzetnicima pri registraciji i preregistraciji
- Promovisanje preduzetništva i privatno-javnih partnerstava.

Podsticaj finansiranja

- Kontakti sa poslovnim bankama u cilju korišćenja podataka sa finansijskog tržišta i adekvatnog informisanja predstavnika lokalne poslovne zajednice
- Identifikacija trenutnih finansijskih kapaciteta i preporuka najpovoljnijih finansijskih paketa usluga i kredita
- Priprema preporuka za kreiranje lokalnih mikrofinansijskih i garantnih šema radi poboljšanja pristupa finansijama

Unapređenje radne snage

- Saradnja sa Filijalom Nacionalne Službe za Zapošljavanje
- Priprema obuka i prekvalifikacija u skladu sa potrebama investitora i ili potrebama postojećih biznisa
- Pružanje informacija nezaposlenima u vezi pokretanja sopstvenog biznisa, potrebama investitora i programima samozapošljavanja
- Priprema i realizacija edukativnih programa za instruktore i konsultante u oblasti LER i preduzetništva

Nevladin sektor u Novom Pazaru

U Novom Pazaru funkcionišu sledeće nevladine organizacije:

- Kulturni centar Dama D
- Građanski Forum
- Sandžački odbor za zaštitu ljudskih prava i sloboda
- Evropski pokret u Srbiji, kancelarija u Novom Pazaru
- Raški sliv
- Zajedno protiv droge
- Društvo za pomoć mentalno nedovoljno razvijenih lica
- Urban in
- Muslimansko humanitarno društvo "Merhamet – Sandžak"
- Sandžački intelektualni krug - SIK

Ni jedna od pomenutih organizacija u svom programu nema projekte i aktivnosti iz oblasti preduzetništva.

Kancelarija za mlade

Kancelarija za mlade predstavlja organizacionu jedinicu lokalne uprave, u kojoj su utvrđene procedure i sistemi kojim će se kreirati i/ili sprovesti lokalna politika za mlade (usvojena lokalna Strategija i Akcioni plan za mlade).

Njena uloga je da obezbedi okruženje koje omogućava mladima da se razviju u onakve odrasle osobe kakve su potrebne društvu da bi napredovalo u budućnosti.

Osnovni ciljevi Kancelarije za mlade:

Definisati zadatke pojedinih resora, nadležnih tela, uprava, organizacija i ustanova, u ispunjavanju međunarodnih, moralnih, ustavnih i zakonskih obaveza vezanih za mlade;

Poboljšati kvalitet života mladih, uvažavajući njihove interese, a prema evropskim standardima i uspešnim iskustvima iz regiona, te uključiti što veći broj mladih u procese odlučivanja - naročito o potrebama i problemima mladih - i podmladiti upravljačke strukture društva;

Mobilisati sve potencijale u društvu, posebno mlade i najkreativnije članove/ce zajednice, za stvaranje novih materijalnih i duhovnih vrednosti, otvoreni i samoodrživi razvoj, aktivnu ulogu u procesu evropskih integracija i razvitka demokratskog društva i pravne države, stvaranjem uslova za afirmaciju mladih u lokalnoj zajednici, smanjivanjem stope emigracije mladih, te izgradnjom konstruktivnih i partnerskih odnosa sa omladinskim nevladinim organizacijama i jedinicama lokalne samouprave u ostvarivanju ciljeva za dobrobit mladih ljudi u društvu.

Kancelarija za mlade u Novom Pazaru osnovana je 20. aprila 2009. godine.
KZM je do sada sprovedla niz projekata, od kojih izdvajamo sledeće:

- *Unapređenje zdravlja mladih na Balkanu* – kroz koji je učestvovalo preko 200 mladih, oformljeno Savetovalište za decu, održana obuka „Prijateljski pristup mladima# za 3 instruktora i 17 lekara i održan lekarski simpozijum na temu mladih , održana izložba fotografija „Problemi mladih“
- *Dance 4 Life* – preko 1.000 mladih učestvovalo u realizaciji projekta, za borbu protiv AIDS-a
- *Centar za vršnjačku edukaciju* – organizovani su treninzi na temu HIV/AIDS i bolesti zavisnosti, ekologije u osnovnim i srednjim školama. Trenutno u centru za vršnjačku edukaciju ima 2 internacionalna trenera i 48 trenera-vršnjačkih edukatora. Mesечно se organizuju treninzi i radionice u prostorijama KZM i osnovnim školama. Svakog meseca se edukuje oko 50 mladih ljudi.
- *Volontiraj ne foliraj* – realizovane su su edukacije na temu volontiranja i menadžmenta volonterskog centra. Rezultat projekta je formiranje volonterskog centra pri Kancelariji za mlade. Volonterski centar trenutno ima oko 400 članova
- *Istraživanje o migracijama*
- *Ekologija bez granica* – realizovao se u šest osnovnih škola u Novom Pazaru. Svaka škola je imala tim od 15 učenika. Vršnjački edukatori Kancelarije za mlade su svoje znanje prenosili kroz razne radionice, školske i ulične akcije. Organizovan je i takmičarski kviz gde su mladi predstavljajući svoju školu učestvovali i prikazali svoje znanje iz ekologije
- *Festival Stari Grad* - KZM je uzela aktivno učešće u pripremi i realizaciji međunarodnog muzičkog festivala Stari Grad. Volonterski centar Kancelarije za mlade je sa 50 volontera aktivno učestvovao u organizaciji manifestacije
- *Muzički festival Key Music* - Festival neafirmisanih bendova "Key music" u Novom Pazaru, okuplja mlade bendove širom zemlje i regiona. U sklopu festivala KZM Novi Pazar u saradnji sa LPA timom za decu i neformalnom grupom Firma organizovan je niz propratnih dešavanja, na kojima su, osim uživo svirke i podrške izgradnji skatepark-a u Novom Pazaru, i bavljene ekološkim pitanjima
- *Zdrav stil – moj stil* - je moto kojim Ministarstvo omladine i sporta obuhvata zajednički cilj, a to je sprovođenje Nacionalne strategije za mlade po pitanju zdravih stilova života. Jedna od aktivnosti je i organizovanje promotivnih akcija, predstavljanje projekta i distribucija materijala na temu zdravi stilovi života u najmanje 40 gradova – opština u saradnji sa kancelarijama za mlade, đačkim parlamentima i lokalnim udruženjima građana. U Novom Pazaru je osim info pultova organizovan i koncert Dejana Cukića I lokalnih
- *Gluva žurka* - Povodom međunarodnog dana mladih KZM je u saradnji sa grupom Dance4Life i radio Yu organizovala gluvu žurku u centru grada (pešačka zona). Učešće su uzeli mladi koji imaju mp3-playere i mobilne sa radio prijemnicima i slušalicama, a raspoloženi su za igru, ples i zabavu...Mladi, okupljeni na gradskom

- trgu, bili su obučeni u bele majice, igrali su i zabavljali se uz program koji je emitovan preko YU radija. Ideja i želja je bila da se ljudi dobro zabave a da pritom ne uznemiravaju nikoga. Učestvovalo je preko 100 mladih ljudi.
- *Karijer Akademija* - je obrazovni program koji omogućava da 27 mladih iz cele Srbije stekne praktične veštine za planiranje karijere na osnovu ličnih želja i potreba tržišta rada. Polaznici su saznali više o konceptu karijernog savetovanja i informisanja, što će ih osnažiti da vršnjacima u svojoj zajednici pomognu da donesu odluke o odabiru profesije, obrazovanja i karijere. Polaznici koji su uspešno završili obuku i stekli sertifikat prisutni su u kancelariji za mlade i pomažu vršnjacima u rešavanju karijernih nedoumica. Vršnjačke radionice su organizovane u kancelariji za mlade tokom januara i februara, gde su se polaznici mladima predstaviti kao vršnjački savetnici za karijerno informisanje i distribuirati publikaciju o zapošljavanju.
 - *Sport i mladi* - Aktivnosti sprovedene u okviru projekta SPORT I MLADI, KZM Novi Pazar u saradnji sa Sportskim Savezom Novog Pazara a finansijsku podršku Ministarstva omladine i sporta. Svakodnevno u zimskom periodu od 21h do 22:30h besplatan termin u organizaciji KZM Novi Pazar. Škola ribolova u okviru projekta SPORT I MLADI realizovana je u prostorijama KZM N.Pazar i jezeru Gazivode. Otvoreno prvenstvo u šahu organizovano je na gradskom trgu u Novom Pazaru. Projekat SPORT I MLADI je finansirao velike šahovske figure na gradskom trgu a u saradnji sa šahovskim klubom obezbeđen je ostali inventar za aktivnosti
 - *Preduzetništvo za mlade* – tokom aprila 2010. god. organizovana su dva dvodnevna treninga za ukupno 32 mladih. Ovaj projekat je realizovan u saradnji sa USAID-om. Tokom ovih obuka zainteresovani mladi su mogli da se upoznaju sa pojmom preduzetništva, da čuju nešto više o raspoloživim finansijskim sredstvima za pokretanje sopstvenog posla, da se upoznaju sa pravnom regulativom poslovanja, marketingom i da svako za svoju poslovnu ideju sastavi poslovni plan.

Agencija za ekonomski razvoj Sandžaka SEDA

Agencija za ekonomski razvoj Sandžaka - SEDA je registrovana u Trgovinskom Sudu u Kraljevu, juna 2002 kao preduzeće sa ograničenom odgovornošću. SEDA deluje u srbijanskom delu Sandžaka, pokrivajući ukupnu površinu od 4.507 km kvadratnih, sa ukupnom populacijom od 263.000 stanovnika.

SEDA aktivno promovira potrebe i pozitivne efekte čvrste saradnje između predstavnika javnog sektora i privatnih preduzeća pokušavajući da nađe zajedničke odgovore na potrebe razvoja na svojoj teritoriji, kombinujući različite instrumente, kao što su usluge razvoja poslovanja, razvoj regionalnih projekata, promovisanje novih tehnologija i veština, promocija i marketing lokalnih potencijala i investicionih mogućnosti i td.

Po rezultatima nedavno realizovanog istraživanja javnog mnjenja, 72% mladih ljudi u Srbiji tvrdi da nema informacija o mogućnostima zaposlenja i obrazovanja, a njihov najveći problem prilikom prijavljivanja za posao je nedostatak relevantnih veština i prethodnog radnog iskustva, kao i problem nerelano osmišljenih ideja koje bi pospešile omladinsko preduzetništvo.

Agencija za ekonomski razvoj Sandžaka "SEDA" sa ciljem da pomogne razrešavanje problema, implemetirala je mogobrojene projekte namenjene omladini Grada Novog Pazara.

Letnja praksa

U predhodnoj 2009. i 2010. godini Agencija SEDA, sa ciljem da pomogne mladima u sticanju poslovnog znanja i iskustva, uspešno je realizovala pojeekat "**Letnja Praksa**" uz finansijsku podršku USAID-a kroz PPS program, na teritoriji Grada Novog Pazara, Opštine Tutin i Sjenica. Praksa se obavljala u privatnim kompanijama u trajanju od četiri nedelje, gde su mladi imali priliku da nauče kako funkcioniše poslovni svet, usavrše svoje znanje, poslovne veštine i na taj način premoste jaz između obrazovanja i stečene prakse. Prilikom da obavljaju praksu imalo je 130 mladih ljudi, od kojih je bilo 70 učenika iz srednjih škola i 60 studenata sa novopazarskih fakulteta od ukupno 350 prijavljenih studenata i učenika. Svi prijavljeni studenti i srednjoškolski iz ove tri opštine prošli su jednodnevni trening na temu Poslovni bonton i pisanje CV-ija, tako da je i onima koji nisu prošli selekciju pružena prilika da se edukuju na ovim poljima. Po obavljenoj praksi mladi su dobili novčanu nadoknadu u iznosu od 150 dolara u dinarskoj protiv vrednosti koje su dobijali kao honorar u okviru Projekta, dok su poslodavci učestvovali u plaćanju osiguranja praktikantima u iznosu od 50 dolara u dinarskoj protiv vrednosti. O uspešnosti ovog projekta govori činjenica da je nekoliko studenata dobilo posao u firmama u kojima su obavljali praksu.

Dostignuća mladih

Organizacija „Dostignuća mladih u Srbiji/Junior Achievement Serbia, u saradnji sa Britanskim savetom/British Council, organizovala je **Skills@Work Challenge** u Novom Pazaru 15. decembra 2009. u hotelu „Vrbak“. Agencija "SEDA" je dala veliki doprinos pri realizaciji ovog takmičenja zajedno sa USAID-ovim projektima SEGA i PPS. Na takmičenju je učestvovalo oko 90 učenika iz Novog Pazara, Raške, Nove Varoši, Prijepolja i Sjenice.

Nagrade za poredničke timove obezbedili su USAID-ov program SEGA, SEDA, kompanija Triglav, Udruženje tekstilaca Assteks i EUNET.

Start up krediti

Agencija "SEDA" od 2007. godine uspešno sprovodi "Start up kredite" namenjene za početnike u biznisu preko Fonda za razvoj Republike Srbije. Start up krediti omogućavaju mladim preduzetnicima da svoje poslovne ideje uspešno realizuju i ostvare. U okviru ovog programa mladi preduzetnici su imali obuke u pisanju Biznis plana koji je i bio uslov da bi dobili sredstva preko Fonda za razvoj.

U 2009. godini broj polaznika obuke za pisanje Biznis plana bio je 130 prijavljenih, raspoređenih u 10 obuka. 45 ideja je predato Fondu za razvoj od kojih je 35 poslovnih ideja dobilo sredstva.

Agencija "SEDA" u 2010. godini odražala 12 obuka za pisanje Biznis plana, koje je pohađalo ukupno 148 polaznika, od kojih je svoje poslovne ideje u vidu Biznis plana Fondu za razvoj predalo 27 mladih preduzetnika gde je njih 8 dobilo "Start up kredit".

Obuke za mlade preduzetnike po norveškoj metodologiji

U okviru projekta "Razvoj omladinskog preduzetništva u Srbiji" Agencija za ekonomski razvoj Sandžaka je u 2009.godini održala dvodnevnu besplatnu obuku za studente i početnike u biznisu. Obuka se izvodila po metodologiji norveških eksperata iz BIP programa (Biznis Inovation Programa). Stečeno znanje polaznici obuke mogu primeniti prilikom apliciranja za kredit kod institucija za finansiranje.

Obuke je pohađalo ukupno 45 polaznika raspoređenih na tri obuke, od kojih su svoju poslovnu ideju realizovala 3 preduzetnika.

SWOT analiza

Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> - Aktivni mladi - Preduzetnički duh-deo tradicije - Preduzetnička tradicija - Širok dijapazon delatnosti (veliki broj razvijenih različitih privrednih sektora) - Postojanje visokoobrazovnih institucija - Postoji institucionalna podrška na lokalnom nivou - Veliki broj mladih - Dobar kontakt mladih sa dijasporom i prenos dobre prakse iz inostranstva - Veliki broj mladih učestvuje u vođenju porodičnog biznisa - Veliki broj mladih ima iskustva u programima podrške - Razvijeni privredivački kapaciteti - Novi Pazar kao regionalni centar - Postojeći brendovi 	<ul style="list-style-type: none"> - Veliki broj nezaposlenih - Nedovoljno razvijena infrastruktura - Neprilagođenost obrazovnog sistema potrebama privrede - Veliki broj mladih sa niskim stepenom obrazovanja - Nepostojanje prostora za izgradnju industrijske zone - Nedostatak programa podrške za razvoj novoosnovanih firmi - Nedovoljna saradnja obrazovnih institucija i privrede (primena nove tehnologije) - Nedovoljna informisanost mladih o programima
Šanse	Pretnje
<ul style="list-style-type: none"> - Programi podrške međunarodnih donatora - Lokalni programi podrške - Nacionalni programi podrške - Programi prekogranične saradnje - Mogućnost otvaranja novih radnih mesta u novim delatnostima putem modernizacije poslovanja preduzeća - Turistički potencijal (prirodni, kulturni, banjski i dr.) - Multikulturalna sredina - Programi razmene studenata i međunarodna saradnja Univerziteta - Mogućnost otvaranja novih profila na Univerzitetima 	<ul style="list-style-type: none"> - Nelojalna konkurencija - Politička situacija - Ograničeno tržište - Komplikovana administrativna procedura u poslovanju - Uvođenje evropskih standarda u poslovanju (ISO, HCCP, i dr)

Analiza istraživanja

U procesu izrade Lokalnog akcionog plana za razvoj omladinskog preduzetništva u Novom Pazaru, sprovedeno je istraživanje o stavovima, problemima i potrebama mladih ljudi kada je u pitanju zapošljavanje, pokretanje sopstvenog posla, formalno i neformalno obrazovanje vezano za preduzetništvo.

Istraživanje je sprovedeno tokom decembra 2010. i januara 2011. godine i njime je obuhvaćeno 150 mladih od 15 do 30 godina starosti iz opštine Novi Pazar.

Struktura anketiranih je sledeća:

- ❖ u odnosu na pol, anketom je obuhvaćeno 51% devojaka i 49% mladića;
- ❖ po mestu stanovanja, 85% anketiranih je iz grada i 15% sa sela;
- ❖ u odnosu na trenutni status, od ukupnog broja anketiranih 16% su srednjoškolci, 41% studenti, 10% nezaposleni, 26% zaposleni i 7% preduzetnici.

Rezultati istraživanja dali su smernice za definisanje programa i projekata u Akcionom planu. Takođe, rezultati istraživanja su od veoma velikog značaja za planiranje i sprovođenje odgovarajućih mera i aktivnosti za unapređenja rada lokalnih institucija koje mogu da odgovore na pomenute probleme i potrebe mladih.

Istraživanje pokazuje da mladi imaju visoku svest o neophodnosti permanentnog unapređenja znanja i nakon završetka formalnog obrazovanja i da su zainteresovani za pohađanje različitih obuka i kurseva. Veoma je interesantno da velika većina mladih (95%) smatra da bi u program redovnog obrazovanja trebalo uvesti predmet preduzetništvo na neki način (ili kao izborni ili kao obavezni) i da je potrebno više praktične nastave.

Iz analize istraživanja, može se zaključiti da su mladi svesni da prilikom traženja posla moraju da budu aktivni i da informacije o slobodnim radnim mestima pored porodice i prijatelja, potraže i na drugim mestima. Mladi u potpunosti prepoznaju da je teško doći do posla i 80% je spremno da prihvati volonterske ili honorarne poslove, kao i poslove koji nisu u struci.

Kada je u pitanju pokretanje sopstvenog posla, može se reći da 78% mladih na neki način razmišlja ili već ima sopstvenu poslovnu ideju. Pored toga, 97% ispitanih je zainteresovano za unapređenje preduzetničkih veština. Bitno je reći i da više od 80% mladih vidi nedostatak finansijskih sredstava kao jednu od najznačajnijih prepreka za pokretanje sopstvenog posla.

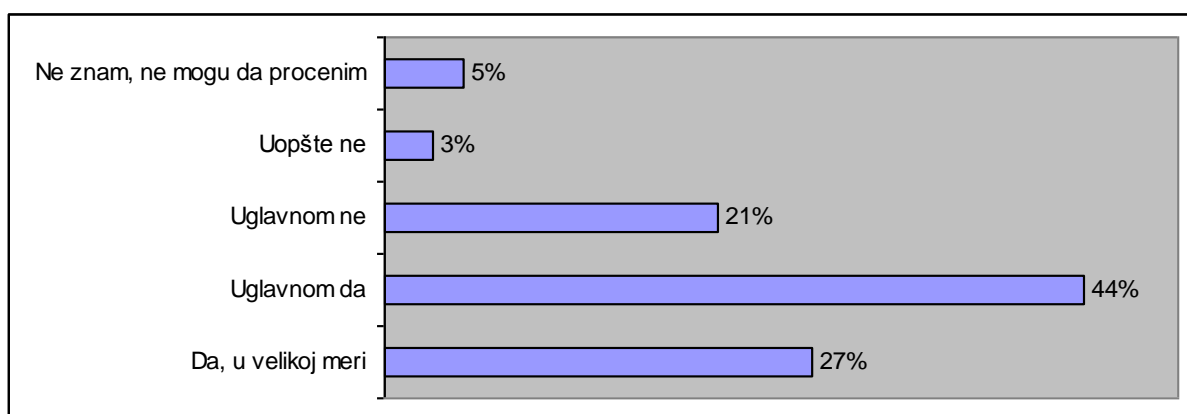
Istraživanje pokazuje da bi se za neophodne informacije o pokretanju sopstvenog posla oko 60% ispitanih obratilo Nacionalnoj službi za zapošljavanje.

1. Obrazovanje vezano za preduzetništvo

Prvi deo istraživanja odnosio se na procenu uticaja formalnog obrazovanja na sticanje neophodnih znanja i praktičnih veština za obavljanje posla kao i zainteresovanost mladih za neformalno obrazovanje.

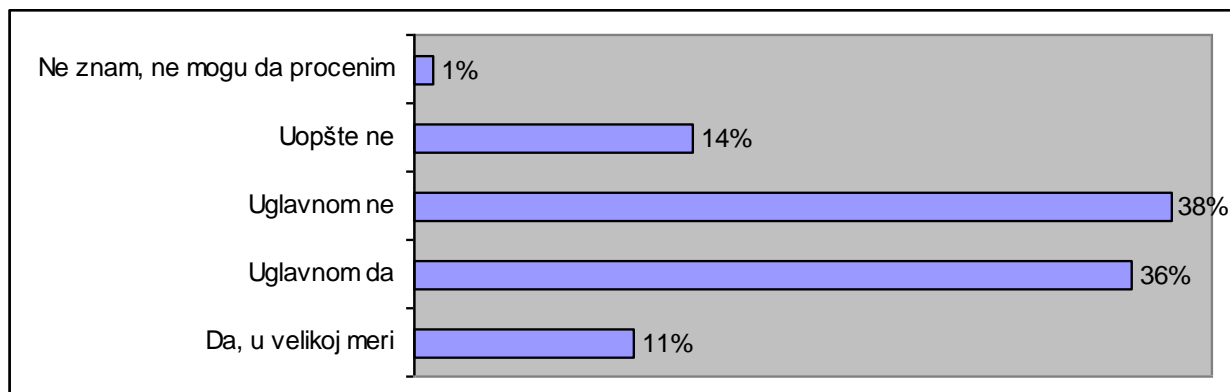
Na pitanje da li smatraš da će ti formalno obrazovanje obezbediti neophodna znanja i praktične veštine za obavljanje posla 44% ispitanika odgovorilo je uglavnom da; 27% da, u velikoj meri; 21% uglavnom ne; 3% uopšte ne i 5% ne znam, ne mogu da procenim.

Grafikon 1: Uticaj formalnog obrazovanja na sticanje neophodnih znanja i praktičnih veština za obavljanje posla

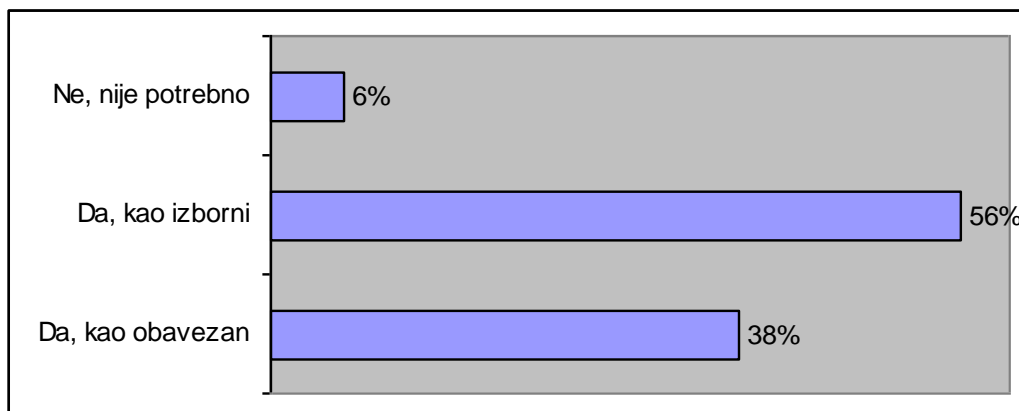
Kada je u pitanju stav mladih o tome da li su zadovoljni sadašnjim načinom organizovanja praktične nastave tokom redovnog školovanja 38% ispitanih je odgovorilo uglavnom ne; 36% uglavnom da; 14% uopšte ne; 11% da, u velikoj meri i tek 1% ne znam, ne mogu da procenim.

Grafikon 2: Stav prema sadašnjem načinu organizovanja praktične nastave tokom redovnog školovanja

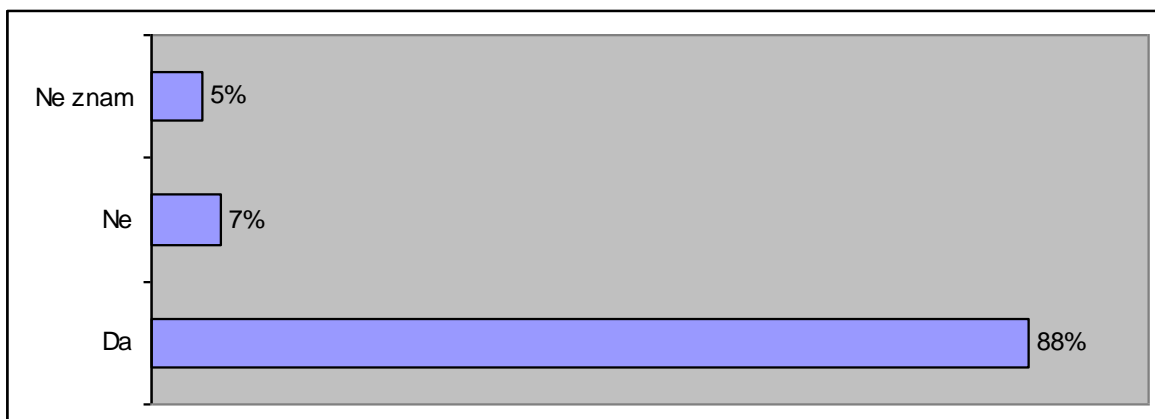
Za uvođenje predmeta preduzetništvo u redovno obrazovanje izjasnilo se 94% ispitanika, i to 56% kao izborni, a 38% kao obavezni predmet. Samo 6% misli da nije potrebno.

Grafikon 3: Uvođenje predmeta "preduzetništvo" u redovno obrazovanje

Mladi su se u velikom procentu izjasnili da su zainteresovani za neku vrstu dodatnog obrazovanja i usavršavanja mimo redovnog obrazovanja (88%), 7% ce izjasnilo negativno dok je 5% reklo da ne zna.

Grafikon 4: Zainteresovanost za dodatno obrazovanje i usavršavanje

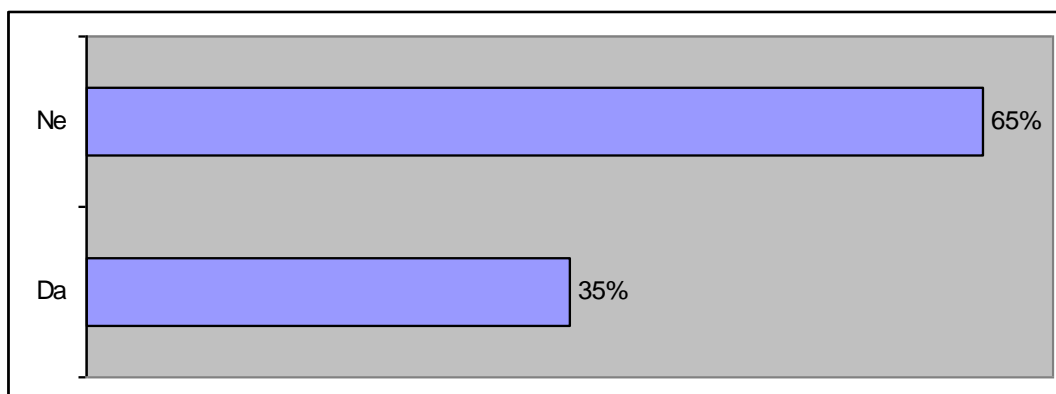
Najveći procenat ispitanih veoma je zainteresovan za kurseve stranih jezika (73%), zatim slede obuka za upravljanje projektima (51%) i kursevi za računare (44%). Anketirani u najvećem procentu nisu zainteresovani za kurseve za ugostiteljstvo (65%) i negu lepote (55%).

Tabela 1: Zainteresovanost mladih za različite kurseve

	Kurs	Veoma zainteresovan-a	Donekle zainteresovan-a	Nisam zainteresovan-a
1.	Kurs računara	44%	25%	31%
2.	Kurs stranih jezika	73%	17%	10%
3.	Računovodstveni kurs	33%	23%	44%
4.	Kurs za poslovnog sekretara	29%	29%	42%
5.	Kursevi za negu lepote (frizer, kozmetičar...)	17%	28%	55%
6.	Kursevi za ugostiteljstvo (konobari, kuvari...)	10%	25%	65%
7.	Obuka za upravljanje projektima	51%	25%	24%

Mladi su upitani da li su tokom školovanja imali neko radno iskustvo nezavisno od škole. Od ukupnog broja 35% ispitanih je odgovorilo potvrdno, a 65% kaže da nije imalo neko radno iskustvo.

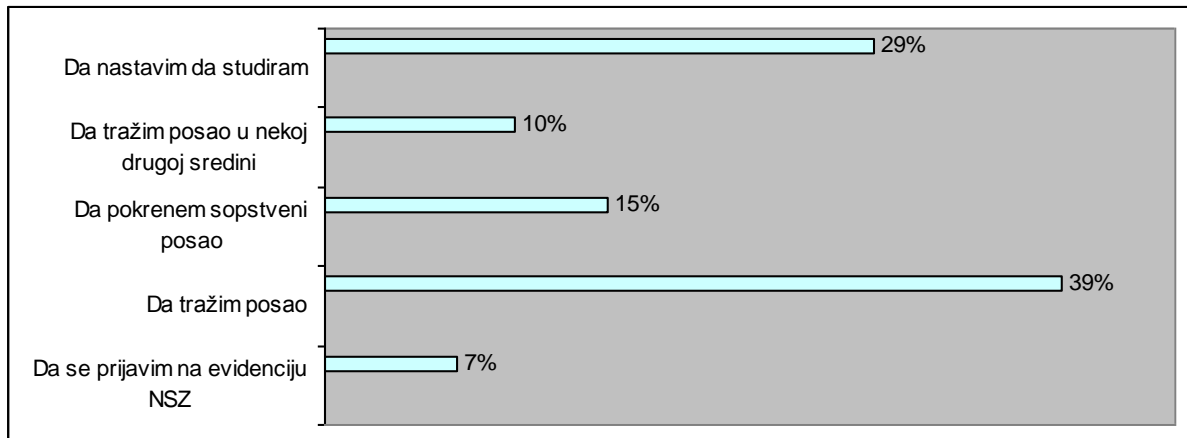
Grafikon 5: Dosadašnje radno iskustvo tokom školovanja

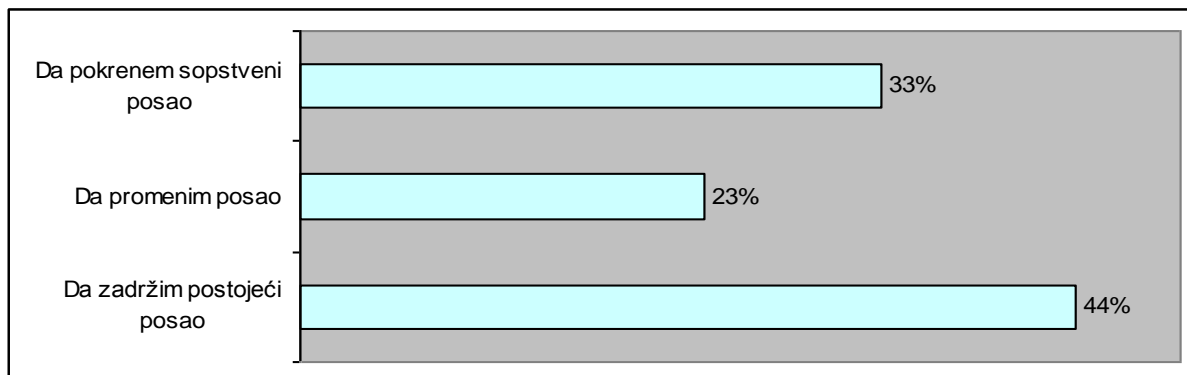
Jedno od veoma važnih pitanja odnosilo se na to šta mladi planiraju u bliskoj budućnosti. U zavisnosti od trenutnog statusa dobili smo sledeće odgovore:

- srednjoškolci, studenti i nezaposleni - 39% je odgovorilo da će tražiti posao; 29% da planiraju da nastave da studiraju; 15% da će pokrenuti sopstveni posao; 10% da će potražiti posao u nekoj drugoj sredini; a 7% da će se prijaviti na evidenciju NSZ
- zaposleni - 44% da zadrži trenutni posao; 33% da pokrene sopstveni posao i 23% se izjasnilo da želi da promeni posao
- preduzetnici – 57% planira da poveća obim trenutnog poslovanja; 43% da zadrži postojeći obim poslovanja; a niko od preduzetnika se nije izjasnio da planira da zatvori radnju/preduzeće

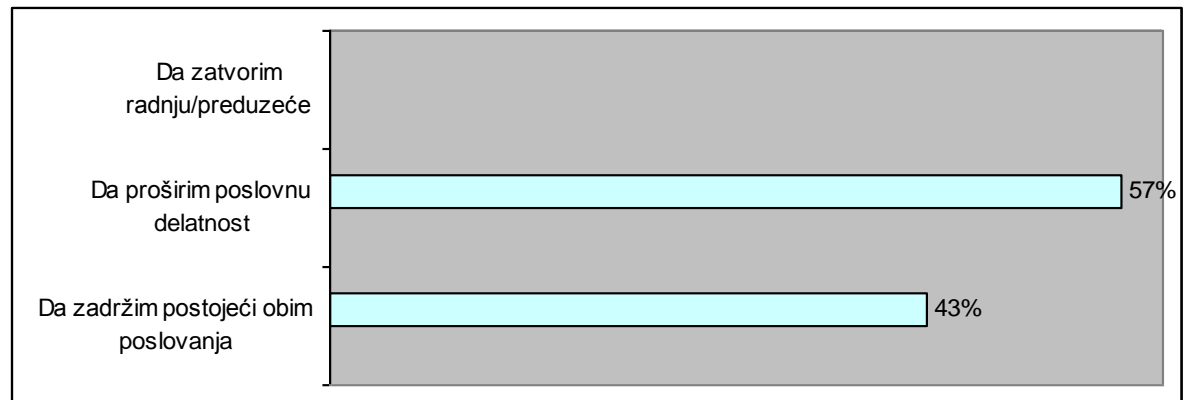
Grafikon 6: Planovi u bliskoj budućnosti – srednjoškolci, studenti i nezaposleni

Grafikon 7: Planovi u bliskoj budućnosti – zaposleni

Grafikon 8: Planovi u bliskoj budućnosti – preduzetnici

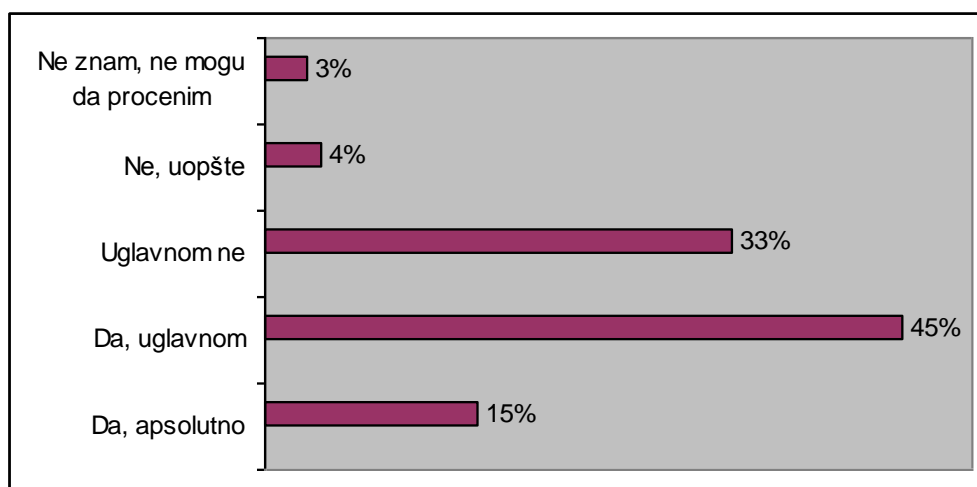

2. Stavovi mladih prema zapošljavanju

Drugi istraživački zadatak bio je da proceni koliko su mladi informisani o mogućnostima zapošljavanja, da li su spremni za aktivno traženje posla, kakav je njihov stav o trenutnoj ponudi poslova i gde bi potražili posao nakon završetka školovanja.

Prvo nas je zanimalo da li mladi imaju dovoljno informacija o mogućnostima zapošljavanja. Od ukupnog broja ispitanih 45% je odgovorilo da, uglavnom; 33% uglavnom ne; 15% da, apsolutno; 4% ne, uopšte i 3% ne znam, ne mogu da procenim.

Grafikon 9: Informacije o mogućnostima zaposlenja

Veoma je bitan i stav mladih o tome gde bi se informisali o slobodnim radnim mestima. Anketirani su se za ponuđene odgovore (porodica i prijatelji, Internet, štampani, radio i TV oglasi, Nacionalna služba za zapošljavanje) opredeljivali sa da i ne. Rezultati pokazuju da bi se porodici i poznicima obratilo 84% ispitanih; 77% bi se informisalo preko Interneta; Nacionalnoj službi za zapošljavanje obratilo bi se 79%, a 62% bi pratilo štampane, radio i TV oglase.

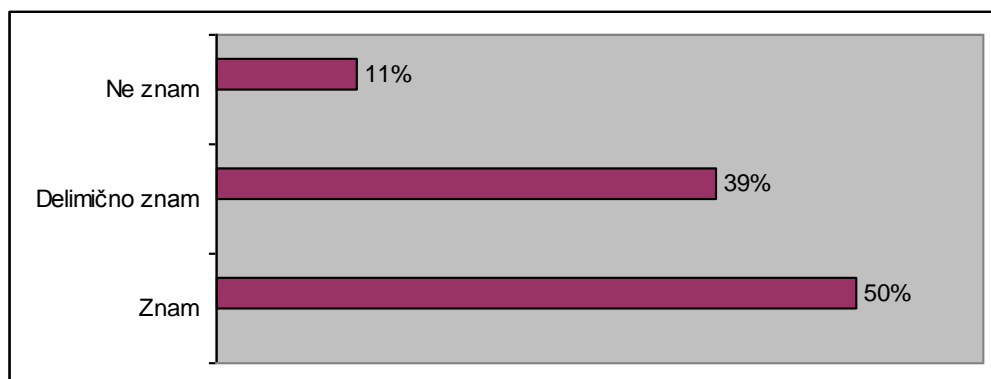
Tabela 2: Izvori informacija o slobodnim radnim mestima

Izvor informacija o slobodnim radnim mestima	Da	Ne
Porodica i poznanici	84%	16%
Na Internetu	77%	23%
Štampani, radio i TV oglasi	62%	38%
Nacionalna služba za zapošljavanje	79%	21%

Prilikom konkurisanja kod poslodavaca za slobodna radna mesta vrlo je važno da znate da napišete svoju biografiju i propratno pismo i da budete spremni za prvi razgovor sa budućim poslodavcem. Zato nas je zanimalo kako mladi procenjuju sebe po ovim pitanjima.

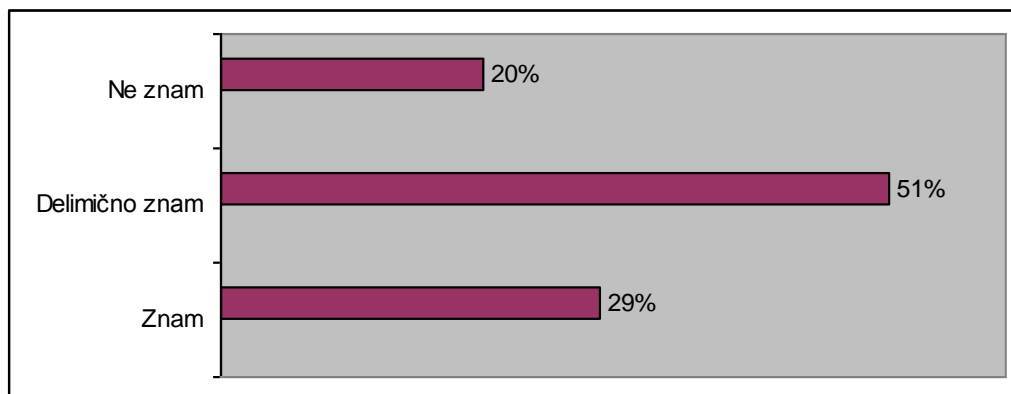
Na pitanje da li znate da napišete biografiju 50% njih odgovorilo je da zna, 39% da delimično zna, a 11% smatra da ne zna.

Grafikon 10: Pisanje biografije

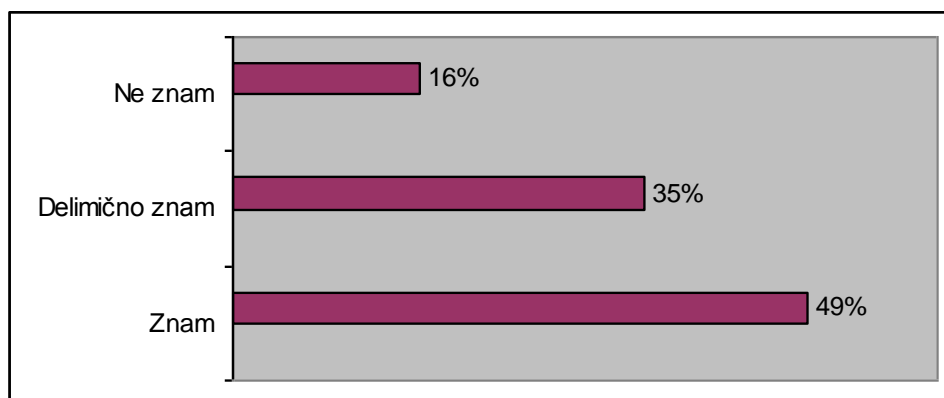
Malo drugačije rezultate dobili smo na pitanje o tome da li znaju da napišu propratno pismo. Naime, 51% misli da delimično zna, 29% smatra da ne zna, a 20% misli da zna.

Grafikon 11: Pisanje propratnog pisma

Kada je u pitanju ponašanje na prvom razgovoru sa budućim poslodavcem, zapaža se da većina mladih smatra da zna i to njih 49%, da delimično zna misli 35%, dok 16% misli da ne zna.

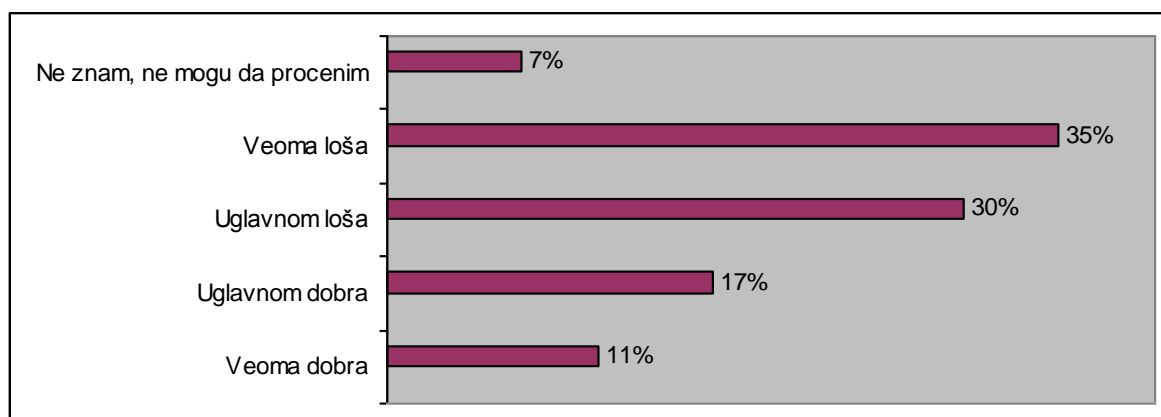
Grafikon 12: Ponašanje na prvom razgovoru sa budućim poslodavcem

Iz poslednjeg seta pitanja o zapošljavanju, hteli smo da saznamo mišljenja mladih o trenutnoj ponudi stalnih i honorarnih poslova. Takođe nas je interesovalo koju vrstu poslova bi prihvatili i u kom sektoru.

Nešto manje od 70% ispitanih misli da je ponuda stalnih poslova u njihovoj struci u Novom Pazaru loša i to 35% da je veoma loša, a 30% da je uglavnom loša. Svoj pozitivan stav o ponudi stalnih poslova izrazilo je 28% mladih, od toga 17% misli da je uglavnom dobra, a 11% da je veoma dobra. Od ukupnog broja ispitanih, 7% ne zna ili ne može da proceni ponudu stalnih poslova u svojoj struci.

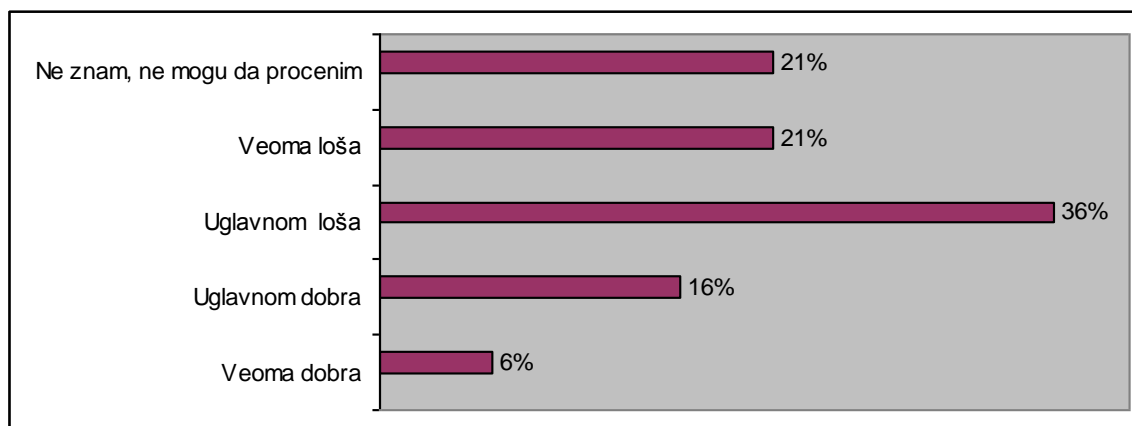
Grafikon 13: Ponuda stalnih poslova u Novom Pazaru

Kada je u pitanju ponuda honorarnih poslova mladi su mišljenja da je ponuda takvih poslova u Novom Pazaru nešto bolja nego ponuda stalnih poslova.

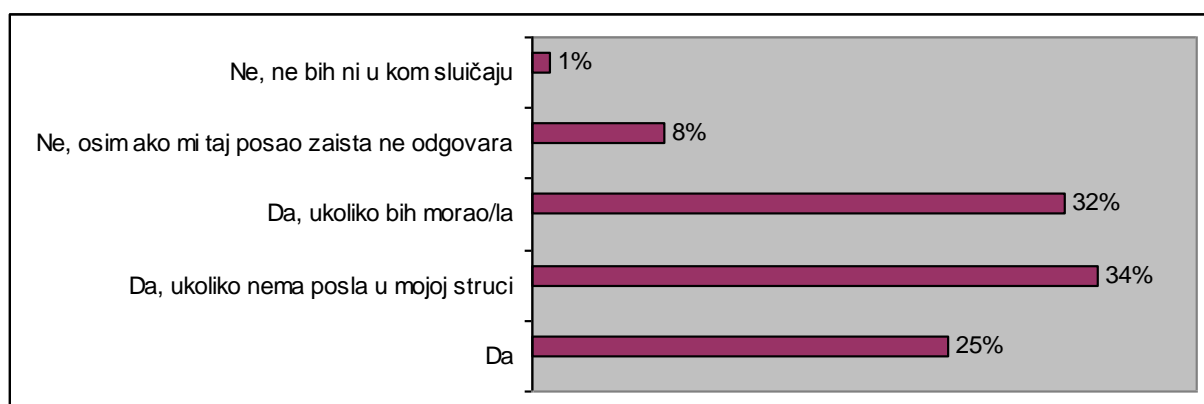
Za ponudu honorarnih poslova 36% procenata ispitanih misli da je uglavnom loša; da je veoma loša misli 21%; 16% misli da je uglavnom dobra; dok samo 6% misli da je veoma dobra. Svoj stav o tome nema 21% ispitanika.

Grafikon 14: Ponuda honorarnih poslova u Novom Pazaru

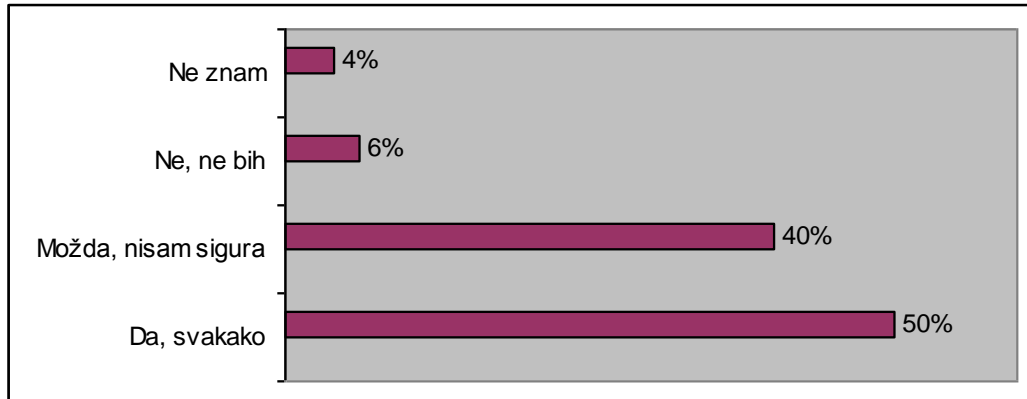
Mladi su svesni činjenice da trenutno nije lako pronaći posao u struci za koju su se školovali što nesumnjivo pokazuju rezultati istraživanja. Naime čak 91% bi prihvatilo posao koji nije u njihovoj struci, i to 32% je odgovorilo da u koliko bi moralo; 34% da, ukoliko nema posao u njihovoj struci; a 25% bezuslovno da. Posao van svoje struke ne bi prihvatilo 9% ispitanika, i to 8% ne bi prihvatilo osim ako im zaista ne odgovara, a 1% ne bi prihvatilo ni u kom slučaju.

Grafikon 15: Prihvatanje posla za koji se nisu školovali

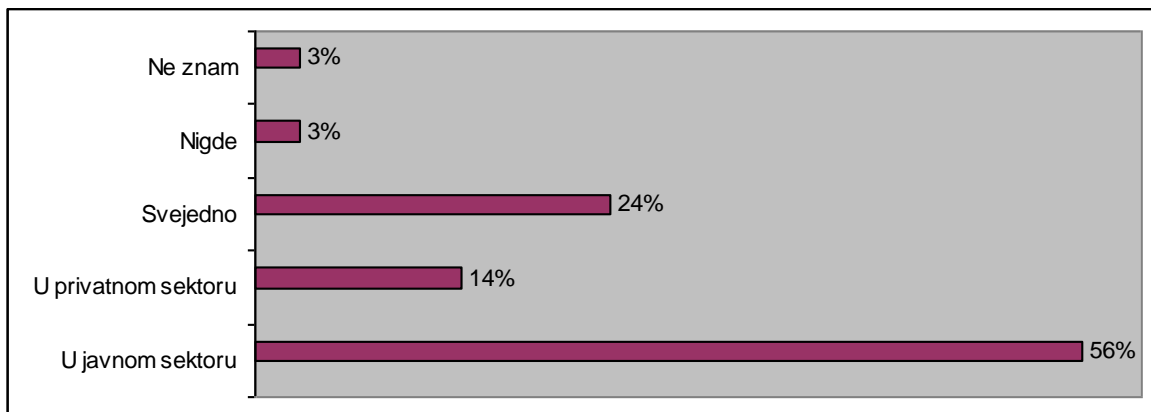
Istraživanje pokazuje da je 50% ispitanih spremno da prihvati volonterske i honorarne poslove; 40% možda, ali nisu sigurni; 6% ne bi prihvatilo, a 4% nema stav o tome.

Grafikon 16: Prihvatanje volonterskih i honorarnih poslova

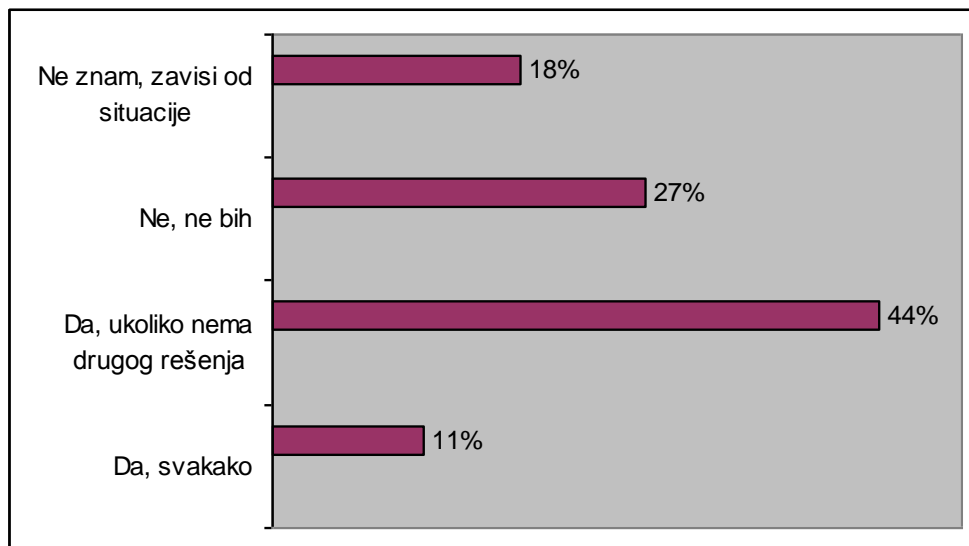
Najveći procenat mladih bi prihvatio posao u javnom sektoru, njih 56%; za 24% ispitanih je svejedno; dok bi 14% najpre prihvatilo u privatnom sektoru. Za to da ne bi nigde prihvatili posao izjasnio se 3% ispitanih, a takođe 3% nema svoj stav.

Grafikon 17: Sektor u kome bi prihvatili posao

Još jedan od bitnih faktora koji je vezan za zapošljavanje je rad bez zvanične prijave kod nadležnih institucija od strane poslodavca. Izričit stav o tome da ne bi radili neprijavljeni ima 27% anketiranih; 44% bi prihvatilo ukoliko nema drugog rešenja; za njih 18% zavisi od poslova i situacije, a 11% bi svakako prihvatilo.

Grafikon 18: Prihvatanje posla bez zvanične prijave kod nadležnih državnih institucija

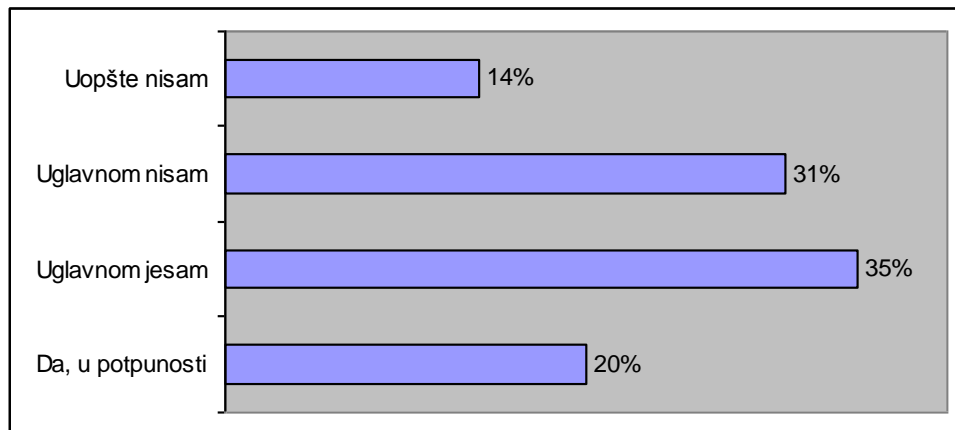

3. Pokretanje sopstvenog posla

Jedan od ključnih ciljeva istraživanja bio je identifikacija prepreka za pokretanje sopstvenog posla, definisanje mera za podršku u cilju njihovog prevazilaženja, kao i procena zainteresovanosti mladih za izgradnju i unapređenje preduzetničkih veština.

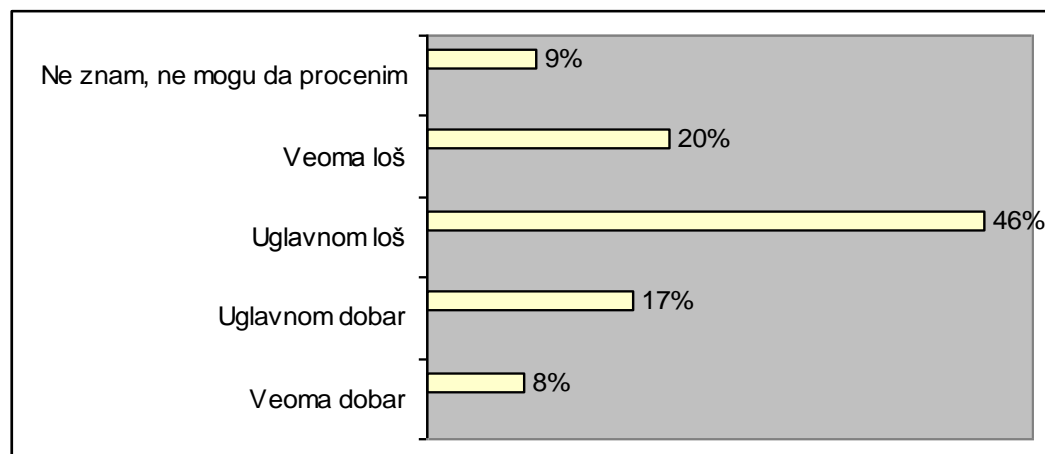
U tu svrhu interesovalo nas je da li su mladi upoznati sa procedurama i ostalim faktorima za pokretanje sopstvenog posla. Od ukupnog broja ispitanih 55% misli da je upoznato - 35% kaže da je uglavnom upoznato, a 20% da je upoznato u potpunosti. Ostalih 45% misli da nije upoznato, i to 31% da uglavnom nije upoznato i 14% da uopšte nije upoznato.

Grafikon 19: Poznavanje procedura za pokretanje sopstvenog posla

Mladi su izneli i svoj stav o lokalnom ambijentu za pokretanje i vođenje sopstvenog posla. Negativan stav ima 66% ispitanih - 20% misli da je veoma loš, a 46% da je uglavnom loš. Mnogo manji procenat (25%) ima pozitivan stav o lokalnom poslovnom ambijentu - 17% misli da je uglavnom dobar, a 8% da je veoma dobar. Svoj stav o tome nema 9% ispitanih.

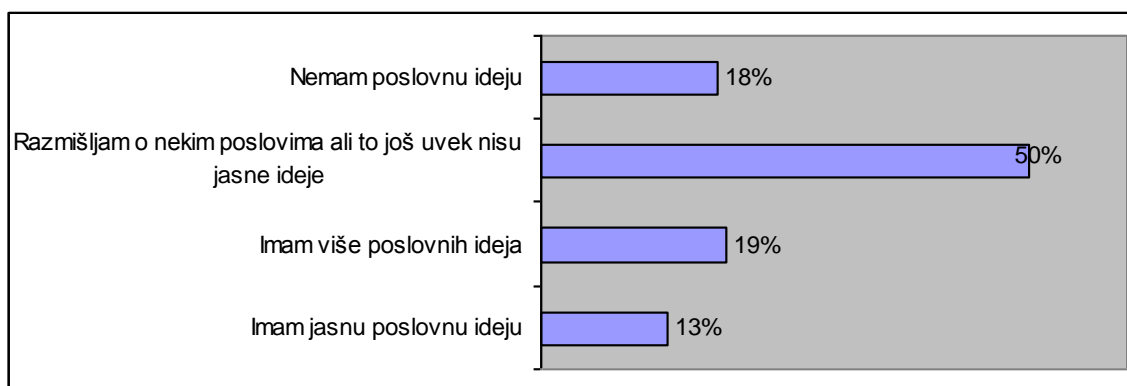
Grafikon 20: Procena lokalnog poslovnog ambijenta

Za uspešno pokretanje posla i obavljanje poslovnih aktivnosti u prvim godinama nakon osnivanja privrednog subjekta od velikog značaja je podrška lokalnih i regionalnih institucija. Zbog toga smo želeli da saznamo kojoj instituciji bi se mladi obratili za neophodne informacije o pokretanju sopstvenog posla. Najveći procenat ispitanih bi se obratili Nacionalnoj službi za zapošljavanje, zatim SEDA-i, kancelariji za mlade, lokalnoj samoupravi itd.

Kada pričamo o inicijativama kod mladih za pokretanje sopstvenog posla, veoma je bitno da procenimo da li i u kojoj meri mladi imaju poslovne ideje. Dobijeni rezultati pokazuju da 82% mladih na neki način razmišlja ili već ima spostvenu poslovnu ideju, dok 18% njih nema poslovnu ideju.

Grafikon 21: Razvijanje poslovnih ideja kod mladih

Jedan od značajnih pokazatelja za podršku razvoju omladinskog preduzetništva je stav mladih o tome koje su po njima ključne prepreke za pokretanje sopstvenog posla. Po pitanju ocena prepreka za pokretanje sopstvenog posla rezultati su predstavljeni distribucijom ocena značaja (ocenjeno od 1 do 5) u % koje pojedini prepreke imaju za pokretanje sopstvenog posla.

Tabela 3: Ključne prepreke za pokretanje sopstvenog posla

Moguće prepreke za pokretanje sopstvenog posla		1=nije prepreka 5=značajna prepreka				
1.	Zakoni i procedure u poslovanju	11%	15%	27%	28%	19%
2.	Nedostatak finansijskih sredstava	4%	3%	15%	20%	58%
3.	Nedovoljna znanja i veštine za vođenje sopstvenog posla	4%	4%	13%	43%	37%
4.	Nedovoljna stručna institucionalna podrška	3%	5%	22%	34%	36%
5.	Nedostatak razvojnih kredita i subvencija	3%	5%	23%	29%	40%
6.	Velika konkurencija na tržištu	5%	9%	29%	29%	28%
7.	Niska kupovna moć stanovništva	3%	6%	15%	33%	43%
8.	Strah od neuspeha u poslovanju	7%	9%	25%	31%	28%
9.	Problemi u naplati potraživanja	4%	7%	31%	27%	31%
10.	Malo lokalno tržište	6%	9%	31%	34%	20%
11.	Udaljenost i loša saobraćajna povezanost sa drugim gradovima	5%	5%	26%	24%	40%
12.	Tradicionalni oslonac na velike sisteme	6%	8%	34%	28%	24%

Aritmetičke sredine ocena prikazane su u Tabeli 4 i ukazuju da se kao glavna prepreka može izdvojiti "nedostatak finansijskih sredstava". Pored toga od značaja su još i "niska kupovna moć stanovništva" i "nedovoljna znanja i veštine za vođenje sopstvenog posla".

Tabela 4: Aritmetičke sredine ocena ključnih prepreke za pokretanje sopstvenog posla

Moguće prepreke za pokretanje sopstvenog posla		
1.	Zakoni i procedure u poslovanju	3,31
2.	Nedostatak finansijskih sredstava	4,23
3.	Nedovoljna znanja i veštine za vođenje sopstvenog posla	4,03
4.	Nedovoljna stručna institucionalna podrška	3,95
5.	Nedostatak razvojnih kredita i subvencija	3,97
6.	Velika konkurencija na tržištu	3,69
7.	Niska kupovna moć stanovništva	4,07
8.	Strah od neuspeha u poslovanju	3,62
9.	Problemi u naplati potraživanja	3,73
10.	Malo lokalno tržište	3,52
11.	Udaljenost i loša saobraćajna povezanost sa drugim gradovima	3,89
12.	Tradicionalni oslonac na velike sisteme	3,56

Po pitanju **značaja koji pojedini uslovi imaju za uspešan početak i opstanak u poslu** rezultati su predstavljeni distribucijom ocena značaja (ocenjeno od 1 do 5) u % koji pojedini uslovi imaju za uspešan početak i opstanak u poslu, a koje su prezentovane u Tabeli 5.

Tabela 5: Značaj uslova za uspešan početak i opstanak u poslu

	Uslovi za uspešan početak i opstanak u poslu	1=nije prepreka		5=značajna prepreka		
1.	Početni kapital	6%	7%	7%	22%	58%
2.	Znanja i iskustva u planiranoj delatnosti	3%	4%	13%	14%	66%
3.	Preduzetničke sposobnosti	2%	6%	12%	24%	56%
4.	Istrajnost i vizija vlasnika	3%	5%	16%	33%	43%
5.	Prijateljstva i veze sa važnim ljudima	3%	5%	19%	23%	50%
6.	Umerena konkurencija	2%	5%	26%	34%	33%
7.	Pouzdana dobavljači	2%	7%	11%	23%	57%
8.	Nov proizvod na tržištu	3%	4%	19%	19%	55%
9.	Niski troškovi poslovanja	2%	3%	29%	25%	41%
10.	Dobar sistem distribucije	3%	2%	11%	28%	56%
11.	Reklamna kampanja	2%	3%	9%	22%	64%

Aritmetičke sredine ocena prikazane su u Tabeli 6 i ukazuju da se kao najneophodniji uslov za uspešan početak i opstanak u poslu može izdvojiti "reklamna kampanja". Pored toga od značaja su još i "znanja i iskustva u planiranoj delatnosti", "preduzetničke sposobnosti", "dobar sistem distribucije" i "nov proizvod na tržištu".

Tabela 6: Aritmetičke sredine ocena uslova za uspešan početak i opstanak u poslu

	Uslovi za uspešan početak i opstanak u poslu	
1.	Početni kapital	4,20
2.	Znanja i iskustva u planiranoj delatnosti	4,38
3.	Preduzetničke sposobnosti	4,26
4.	Istrajnost i vizija vlasnika	4,09
5.	Prijateljstva i veze sa važnim ljudima	4,12
6.	Umerena konkurencija	3,92
7.	Pouzdana dobavljači	4,27
8.	Nov proizvod na tržištu	4,21
9.	Niski troškovi poslovanja	3,95
10.	Dobar sistem distribucije	4,33
11.	Reklamna kampanja	4,46

Da bi se definisali programi, predvidele odgovarajuće mere i sprovele adekvatne aktivnosti u cilju podrške mladim preduzetnicima, vrlo je značajno da procenimo za koju vrstu podrške oni smatraju da im je neophodna, da li su zainteresovani za unapređenje preduzetničkih veština i u kojim oblastima. Za ovu svrhu koristili smo tri pitanja.

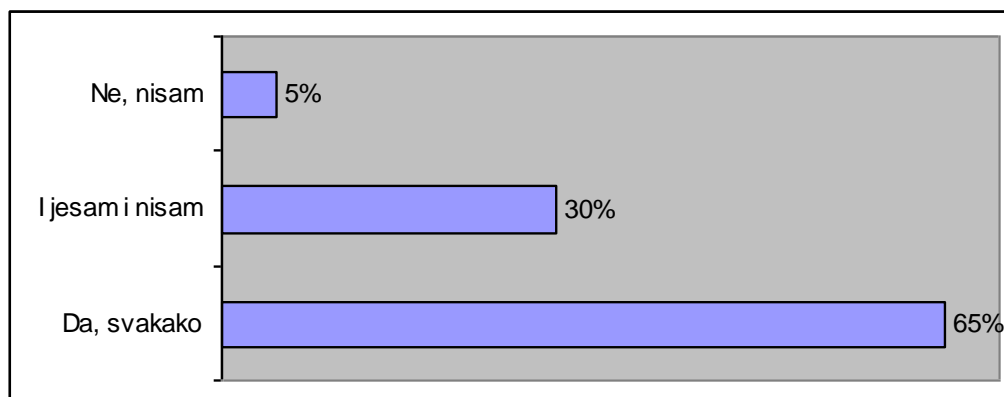
Prvo smo upitali mlade koja vrsta podrške lokalnih institucija bi im bila potrebna za prevazilaženje pomenutih prepreka. U najvećem procentu (84%) anketirani su se izjasnili da bi im bilo potrebno pružanje poslovnih informacija, 6% misli da ne, a 10% ne zna. Podrška za poslovno povezivanje sa drugim firmama je bitna za 82% ispitanih, 10% misli da ne, 8% nema svoj stav o tome. Za 79% potrebne su obuke, seminari i radionice, 12% misli da ne, a 9% nema stav. Da su im bitni lokalni fondovi i subvencije kao vrsta podrške misli 77% anketiranih, 10% misli da ne, dok 13% nema stav o tome. Neophodnost konsultantskih i savetodavnih usluga prepoznaje 63% ispitanih, 10% misli da im nisu potrebne, dok 27% nije opredeljeno.

Tabela 7: Podrška koja je potrebna za prevazilaženje prepreka za pokretanje sopstvenog posla

	Da	Ne	Ne znam
Pružanje poslovnih informacija	84%	6%	10%
Obuke, seminari, radionice	79%	12%	9%
Konsultantska i savetodavna podrška	63%	10%	27%
Poslovno povezivanje sa drugim firmama	82%	10%	8%
Lokalni fondovi i subвенicije	77%	10%	13%

Drugo pitanje se odnosilo na zainteresovanost mladih za unapređenje preduzetničkih veština. Preko 90% ispitanih je na neki način zainteresovano i to 65% njih je odgovorilo da, svakako, a 30% koji i jesu i nisu. Samo 5% nije zainteresovano za unapređenje preduzetničkih veština.

Grafikon 22: Zainteresovanost za unapređenje preduzetničkih veština

Na kraju, da bi pravilno planirali programe preduzetničkih obuka, zanimalo nas je u kojim oblastima poslovanja su mladi zainteresovani za unapređenje preduzetničkih veština. Za ovakvu vrstu podrške, veoma je zainteresovano preko 45% mladih za obuke iz oblasti finansija, poslovne komunikacije, poslovnog planiranja, menadžmenta i kako započeti sopstveni posao. Uz dodatnih 25-40% onih koji su donekle zainteresovani, može se reći da je preko 80% mladih u Novom Pazaru zainteresovano za unapređenje znanja i veština kroz različite preduzetničke obuke.

Tabela 8: Oblasti interesovanja za unapređenje preduzetničkih veština

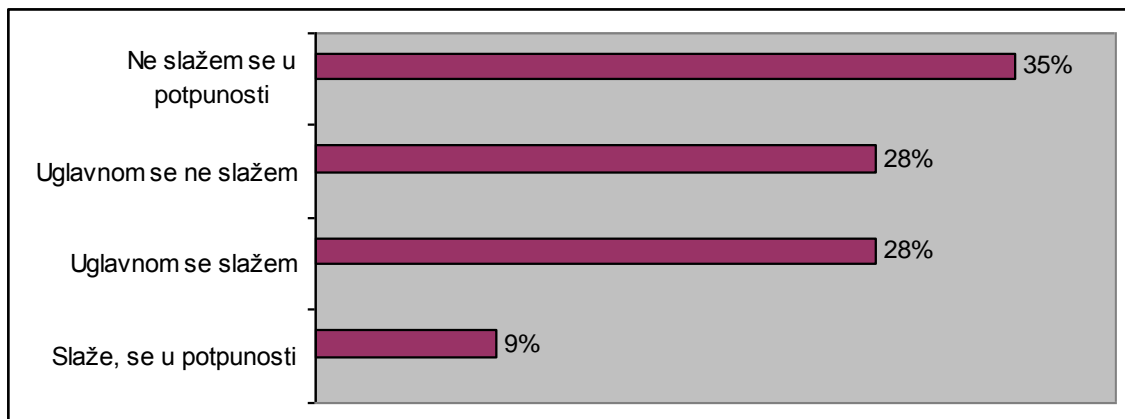
	Preduzetnička obuka	Veoma zainteresovan-a	Donekle zainteresovan-a	Nisam zainteresovan-a
1	Analiza poslovne ideje	31%	49%	20%
2	Kako započeti sopstveni posao	64%	25%	11%
3	Poslovno planiranje	62%	27%	11%
4	Kako postati uspešan menadžer i lider	62%	27%	11%
5	Marketing	39%	48%	13%
6	Finansije	45%	42%	13%
7	Poslovna komunikacija	58%	31%	11%
8	Veštine pregovaranja	60%	28%	12%
9	Tehnike prodaje	39%	44%	17%
10	Elektronsko poslovanje	39%	46%	15%

4. Generalni stavovi o radu

Iz poslednjeg dela istraživanja hteli smo da saznamo kakvi su generalni stavovi mladih o radu i kojom bi se vrstom posla najradije bavili. Metodološki, u ovom delu, mladi su se izjašnjavali u kojoj meri se slažu ili ne sa određenim tvrdnjama.

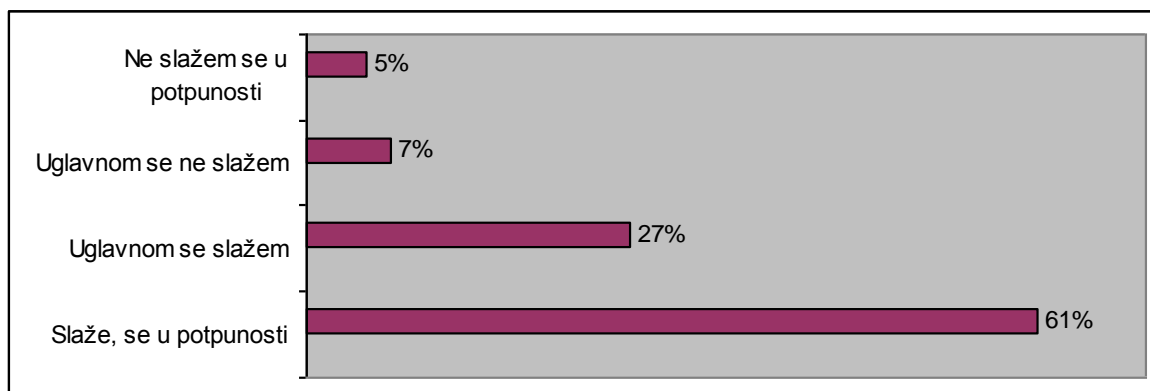
Sa tvrdnjom, "rad je teret, a ne zadovoljstvo" u potpunosti se slaže svega 9% ispitanih, uz dodatnih 28% koji se uglavnom slaže. Na drugoj strani 28% mladih se uglavnom ne slaže, a 35% se ne slaže u potpunosti.

Grafikon 23: Rad je teret, a ne zadovoljstvo

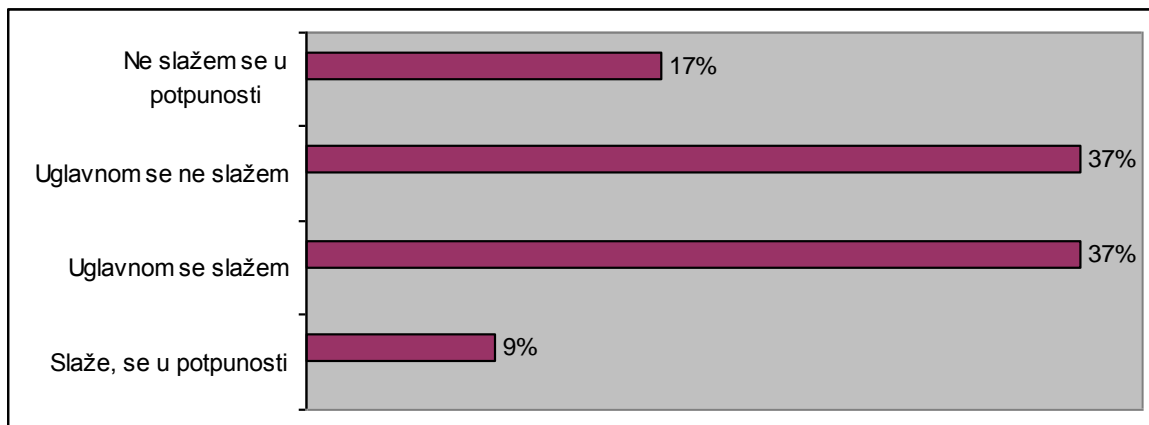
Sledeća tvrdnja je bila "život bez rada bio bi jalov i prazan". Nešto manje od 90% anketiranih se u nekoj meri slaže sa ovim – 61% u potpunosti i 27% uglavnom. Svoje neslaganje izrazilo je 12% ispitanika – 7% se uglavnom ne slaže, a 5% se ne slaže u potpunosti.

Grafikon 24: Život bez rada bio bi jalov i prazan

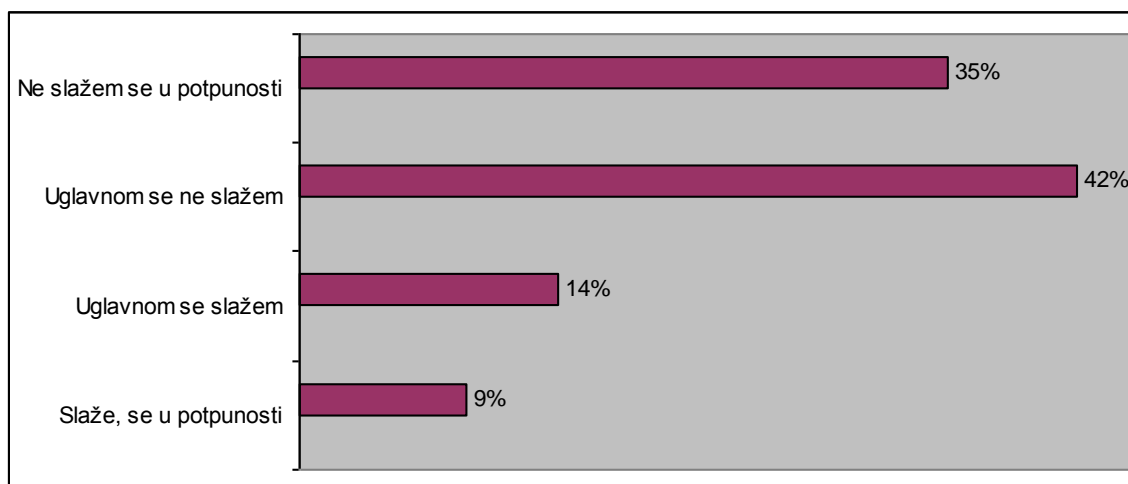
Kada je u pitanju tvrdnja "ljudi rade zato što moraju, a ne zato što vole" 54% ispitanih se ne slaže sa njom. Uglavnom se ne slaže 37% anketiranih, a 17% se u potpunosti ne slaže. Za razliku od njih, 46% se slaže – 37% uglavnom, a 9% u potpunosti.

Grafikon 25: Ljudi rade zato što moraju, a ne zato što vole

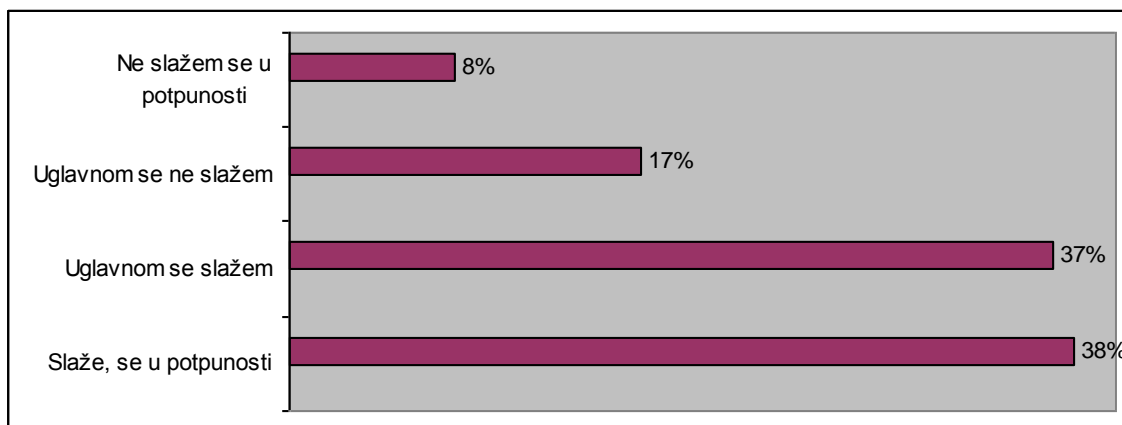
Sa konstatacijom "kad ne bi morao da radi, čovek bi živeo lepše, onako kako hoće" slaže se manje od 25% ispitanih, i to 14% uglavnom, a 9% u potpunosti. Značajna većina od preko 75% se ne slaže - 42% uglavnom, a 35% u potpunosti.

Grafikon 26: Kad ne bi morao da radi, čovek bi živeo lepše, onako kako hoće

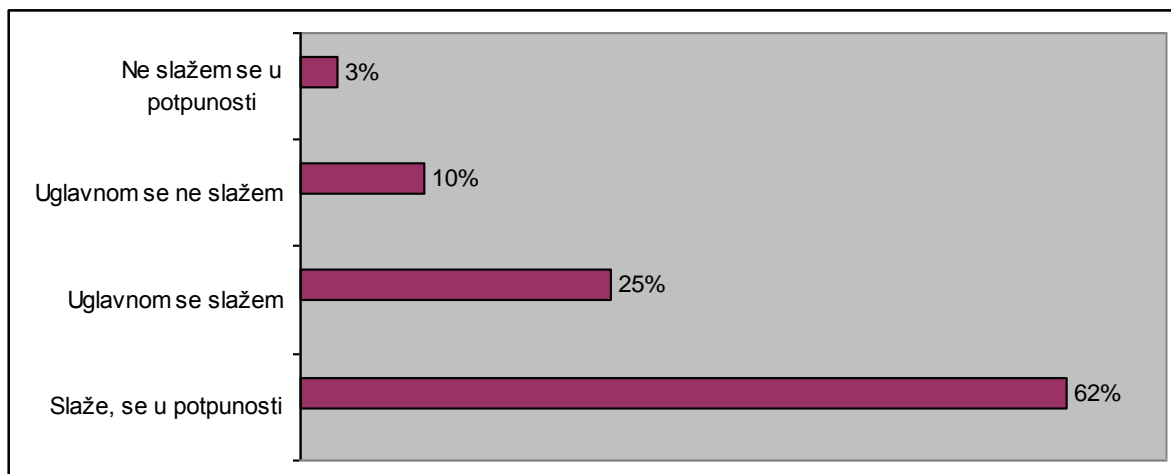
Više od 2/3 anketiranih za sebe kaže da "ne mogu dugo da izdrže, a da ništa ne rade". Ovo tvrdi u potpunosti 38% ispitanih, a uglavnom 37%. Za razliku od njih 25% za sebe ne misli tako i to 17% uglavnom, a 8% u potpunosti.

Grafikon 27: Ja sam čovek koji ne može dugo da izdrži a da ništa ne radi

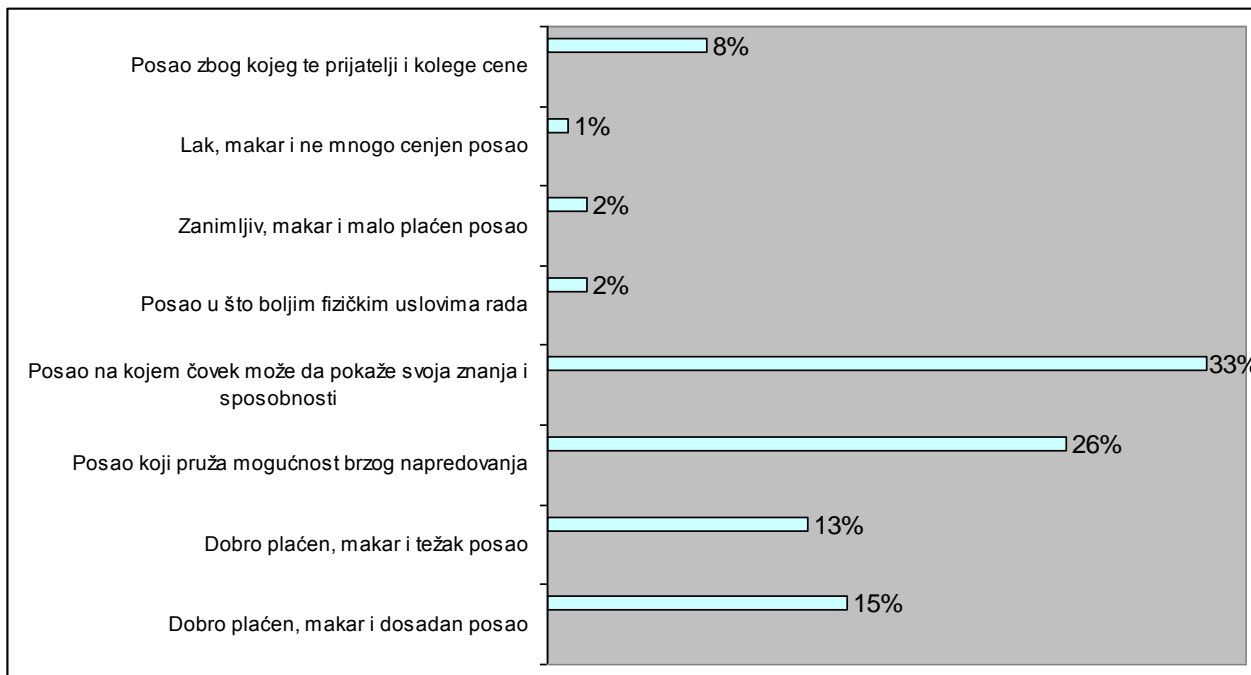
Da "čovek sebe može da izgradi jedino kroz rad" saglasno je 77% mladih - u potpunosti 62%, a uglavnom 25%. Suprotno tome, 13% njih nije saglasno sa ovim i to 10% uglavnom, a 3% u potpunosti.

Grafikon 28: Čovek može sebe da izgradi jedino kroz rad

U poslednjem pitanju mladi su se opredeljivali koju bi vrstu posla najradije prihvatili. Za posao na kome mogu da iskažu svoja znanja i sposobnosti opredelilo se 33% anketiranih; 26% ispitanih iskazalo je da im je bitno da im posao omogućava brzo napredovanje; 15% se izjasnilo da im je najbitnije da je posao dobro plaćen, pa makar i dosadan, a 13% da je dobro, plaćen pa makar i težak. Posao zbog koga ih kolege i prijatelji cene najpre bi prihvatilo 8% ispitanih. Za 2% ispitanih je bitno da je posao zanimljiv, pa makar bio i malo plaćen. Takođe za 2% anketiranih od presudne važnosti su dobri fizički uslovi rada, a za 1% najvažnije je da je posao lak, makar i ne mnogo cenjen.

Grafikon 29: Vrsta posla koji bi mladi najradije prihvatili

LOKALNI AKCIONI PLAN ZA RAZVOJ OMLADINSKOG PREDUZETNIŠTVA U GRADU NOVOM PAZARU 2011. - 2013.

Ključno pitanje 1: Informisanje i motivisanje						
Programi	Projekti (mere i aktivnosti)	Očekivani rezultati	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vremenski okvir	Mogući izvori finansiranja
1.1 Info centar za omladinsko preduzetništvo	1.1.1 Formiranje web-strane	Mogućnost da se mladi, putem Interneta, informišu o svim bitnim pitanjima vezanim za preduzetništvo	<ul style="list-style-type: none"> • Urađena Internet prezentacija i zakupljen domen 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade 	2011	<ul style="list-style-type: none"> • Ministarstvo omladine i sporta • Gradski budžet • Međunarodni programi i organizacije
	1.1.2 Formiranje Internet strane društvene mreže	Održavanje stalnog kontakta sa mladima i interakcija između njih i lica koja bi im kontinuirano pružala sve bitne informacije	<ul style="list-style-type: none"> • Broj korisnika Internet strane 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade 	2011	<ul style="list-style-type: none"> • Ministarstvo omladine i sporta • Gradski budžet • Međunarodni programi i organizacije
	1.1.3 Kreiranje informativnog biltena	Mogućnost da zainteresovani mladi dobiju različite informacije o trenutno raspoloživim programima podrške preduzetništvu	<ul style="list-style-type: none"> • Broj odštampanih biltena • Broj kreiranih elektronskih biltena 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj • Nacionalna služba za zapošljavanje 	2011 - 2013	<ul style="list-style-type: none"> • Ministarstvo omladine i sporta • Gradski budžet • Republički budžet • Međunarodni programi i organizacije
	1.1.4 Postavljanje info - tabli	Obaveštavanje mladih o različitim poslovnim informacijama	<ul style="list-style-type: none"> • Broj postavljenih info tabli 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj • Škole i fakulteti 	2011 - 2013	<ul style="list-style-type: none"> • Ministarstvo omladine i sporta • Gradski budžet • Međunarodni programi i organizacije

1.2 Ostali projekti vezani za informisanje	1.2.1 Informisanje mladih o deficitarnim zanimanjima	Bolja obaveštenost mladih o mogućnostima zapošljavanja određenih obrazovnih profila, pri upisu u srednju školu i fakultet	<ul style="list-style-type: none"> • Broj informacija pruženih mladima 	<ul style="list-style-type: none"> • Nacionalna služba za zapošljavanje • Kancelarija za mlade 	2011-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Ministarstvo omladine i sporta • Gradski budžet
	1.2.2 Emisije o omladinskom preduzetništvu u lokalnim elektronskim medijima	Podignuta svest mladih o preduzetništvu i podsticanje na razmišljanje o bavljenju privatnim biznisom	<ul style="list-style-type: none"> • Broj emisija na temu preduzetništva 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • Nacionalna služba za zapošljavanje • Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj • SEDA 	2011-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Ministarstvo omladine i sporta • Gradski budžet • Međunarodni programi i organizacije
1.3 Motivisanje mladih kroz primere dobre prakse	1.3.1 Izbor najboljeg mladog preduzetnika	Organizovanje konkursa, selekcija kandidata i dodela nagrada (novčana ili nenovčana) za najuspešnijeg mladog preduzetnika, na godišnjem nivou	<ul style="list-style-type: none"> • Broj prijavljenih mladih preduzetnika na konkurs 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj • SEDA 	2012-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Republički budžet • Gradski budžet • Međunarodni programi i organizacije
	1.3.2 Izbor najbolje poslovne ideje	Organizovanje takmičenja, selekcija kandidata i dodela nagrada (novčana ili nenovčana) za najinovativniju poslovnu ideju	<ul style="list-style-type: none"> • Broj prijavljenih poslovnih ideja na konkurs 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • Nacionalna služba za zapošljavanje • Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj • SEDA 	2012-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Republički budžet • Gradski budžet • Međunarodni programi i organizacije

	1.3.3 Organizovanje tribina	Mladi će biti podstaknuti i motivisani da razmišljaju o preduzetništvu, kao o svom budućem pozivu	<ul style="list-style-type: none"> • Broj održanih tribina • Broj mladih koji je uzeo aktivno učešće na tribinama 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • Nacionalna služba za zapošljavanje • Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj • SEDA 	2011-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Gradski budžet • Ministarstvo omladine i sporta • Međunarodni programi i organizacije
	1.3.4 Uspešne priče – primeri dobre prakse	Mladi će biti upoznati sa različitim razvojnim putevima uspešnih preduzetnika	<ul style="list-style-type: none"> • Broj održanih promocija • Broj preduzeća (preduzetnika) koja su svoje iskustvo podelila sa zainteresovanim mladim ljudima 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj • SEDA 	2011-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Gradski budžet • Ministarstvo omladine i sporta
	1.3.5 Organizovane posete specijalizovanim sajmovima i privrednim izložbama	Mladi će dobiti priliku da se upoznaju sa najnovijim trendovima u poslovanju u različitim oblastima	<ul style="list-style-type: none"> • Broj posećenih sajmova • Broj mladih koji su učestvovali u poseti sajmovima 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj • SEDA 	2011-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Republički budžet • Gradski budžet • Međunarodni programi i organizacije

Ključno pitanje 2 : Obuke

Programi	Projekti (mere i aktivnosti)	Očekivani rezultati	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vremenski okvir	Mogući izvori finansiranja
2.1 Obuke za početnike u poslu	2.1.1. Generisanje i analiza poslovne ideje	Mladi su podstaknuti da razmišljaju o realizaciji svojih poslovnih ideja i pružene su im smernice pri analizi ideja	<ul style="list-style-type: none"> • Broj održanih obuka • Broj mladih koji su prisustvovali obukama 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • Nacionalna služba za zapošljavanje • SEDA 	2011-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Republički budžet • Gradski budžet • Međunarodni programi i organizacije

	2.1.2 Obuke za pokretanje sopstvenog posla	Unapređenje znanja i veština mladih za pokretanje sopstvenog posla	<ul style="list-style-type: none"> • Broj održanih obuka • Broj mladih koji su prisustvovali obukama 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • Nacionalna služba za zapošljavanje • SEDA 	2011-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Republički budžet • Gradski budžet • Međunarodni programi i organizacije
	2.1.3 Organizovanje kampa "Razrešavanje konflikata u preduzetništvu"	Sticanje znanja i veština za mirno razrešavanje konflikata u preduzetništvu	<ul style="list-style-type: none"> • Broj održanih radionica • Broj mladih koji su učestvovali u radionicama 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • Nacionalna služba za zapošljavanje • SEDA 	2011-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Ministarstvo omladine i sporta • Međunarodni programi i organizacije • Gradski budžet
2.2 Obuke za unapređenje poslovanja	2.2.1 Kako postati uspešan menadžer i lider	Sticanje neophodnih znanja i veština iz oblasti menadžmenta i liderstva	<ul style="list-style-type: none"> • Broj održanih obuka • Broj mladih koji su prisustvovali obukama 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • SEDA 	2011-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Ministarstvo omladine i sporta • Gradski budžet • Međunarodni programi i organizacije
	2.2.2 Strateško i poslovno planiranje	Unapređena znanja i veštine mladih iz oblasti poslovnog i strateškog planiranja	<ul style="list-style-type: none"> • Broj održanih obuka • Broj mladih koji su prisustvovali obukama 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • SEDA 	2011-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Ministarstvo omladine i sporta • Gradski budžet • Međunarodni programi i organizacije
	2.2.3 Poslovna komunikacija	Unapređena znanja i veštine mladih iz oblasti komunikacija i korespondencije	<ul style="list-style-type: none"> • Broj održanih obuka • Broj mladih koji je prisustvovao obukama 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • SEDA 	2011-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Ministarstvo omladine i sporta • Gradski budžet • Međunarodni programi i organizacije
	2.2.4 Finansijski menadžment	Sticanje znanja i veština iz oblasti upravljanja finansijama	<ul style="list-style-type: none"> • Broj održanih obuka • Broj mladih koji je prisustvovao obukama 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • SEDA • Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj 	2011-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Republički budžet • Gradski budžet • Međunarodni programi i organizacije

	2.2.5 Marketing	Unapređena znanja i veštine iz oblasti marketinga	<ul style="list-style-type: none"> • Broj održanih obuka • Broj mladih koji je prisustvovao obukama 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj • SEDA 	2011-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Republički budžet • Gradski budžet • Međunarodni programi i organizacije
	2.2.6 Unapređenje inovativnosti i konkurentnosti	Unapređena znanja i veštine iz oblasti konkurentnosti i inovacija	<ul style="list-style-type: none"> • Broj održanih obuka • Broj mladih koji je prisustvovao obukama 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj • SEDA 	2011-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Gradski budžet • Republički budžet • Međunarodni programi i organizacije
2.3 Karijerne obuke	2.3.1 Osnivanje edukativnog centra	Podizanje kapaciteta nezaposlenih mladih	<ul style="list-style-type: none"> • Osnovan edukativni centar 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • Nacionalna služba za zapošljavanje 	2012	<ul style="list-style-type: none"> • Gradski budžet • Republički budžet • Međunarodni programi i organizacije
	2.3.2 Obuke za aktivno traženje posla	Nezaposleni mladi će biti osposobljeni za pisanje CV-a, motivacionog pisma, obavljanje razgovora za posao	<ul style="list-style-type: none"> • Broj održanih obuka • Broj mladih koji su uzeli aktivno učešće u obukama i radionicama 	<ul style="list-style-type: none"> • Nacionalna služba za zapošljavanje • Kancelarija za mlade 	2011-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Gradski budžet • Republički budžet • Međunarodni programi i organizacije
	2.4.3 Obuke za unapređenje znanja i veština iz različitih oblasti	Unapređenje kapaciteta mladih kako bi lakše došli do zaposlenja ili započeli sopstveni posao	<ul style="list-style-type: none"> • Broj održanih obuka • Broj mladih koji su prisustvovali obukama 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • Nacionalna služba za zapošljavanje 	2012-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Gradski budžet • Republički budžet • Međunarodni programi i organizacije
	2.4.4 Obuke za pripremu, pisanje i vođenje projekata	Mladi će biti osposobljeni za pisanje i sprovođenje projekata	<ul style="list-style-type: none"> • Broj održanih obuka • Broj mladih koji su obučeni za pisanje projekata 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj • SEDA 	2012-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Gradski budžet • Republički budžet • Međunarodni programi i organizacije

2.4 Organizovanje kurseva i obuka za prekvalifikaciju i dokvalifikaciju za osobe sa nižim stepenom obrazovanja	2.4.1 Organizovanje kurseva	Unapređena znanja i veštine mladih iz različitih oblasti	<ul style="list-style-type: none"> • Broj održanih kurseva • Broj mladih koji je pohađao kurs 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • Nacionalna služba za zapošljavanje 	2012-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Republički budžet • Gradski budžet • Međunarodni programi i organizacije
	2.4.2 Obuke za prekvalifikaciju i dokvalifikaciju za osobe sa nižim stepenom obrazovanja	Sticanje neophodnih kvalifikacija za obavljanje određenih poslova	<ul style="list-style-type: none"> • Broj mladih koji je pohađao obuke za prekvalifikaciju ili dokvalifikaciju 	<ul style="list-style-type: none"> • Nacionalna služba za zapošljavanje • Kancelarija za mlade 	2012-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Republički budžet • Gradski budžet • Međunarodni programi i organizacije
2.5 Programi stručne prakse i volonterskog rada	2.5.1 Organizovanje stručne prakse	Mladima će biti omogućeno sticanje prakse iz oblasti za koju su se školovali	<ul style="list-style-type: none"> • Broj mladih koji su obavili stručnu praksu 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • Nacionalna služba za zapošljavanje • SEDA 	2011-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Gradski budžet • Republički budžet • Međunarodni programi i organizacije
	2.5.2 Takmičenje za studente i nezaposlene u rešavanju problema u poslovanju postojećih preduzeća	Mladi će moći da iskažu svoja znanja, veštine i sposobnosti u rešavanju konkretnih poslovnih zadataka i na taj način će im biti pružena mogućnost za zaposlenje	<ul style="list-style-type: none"> • Broj mladih koji su učestvovali na takmičenju • Broj mladih koji su kroz ovo takmičenje doći do zaposlenja 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • Fakulteti • SEDA 	2011-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Ministarstvo omladine i sporta • Republički budžet • Gradski budžet • Međunarodni programi i organizacije
	2.5.3 Organizovanje volonterskog rada	Mladima će biti pružena mogućnost da steknu praktična znanja iz različitih oblasti i da se dokažu na konkretnim poslovnim zadacima	<ul style="list-style-type: none"> • Broj mladih koji su obavili volonterski rad 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • Nacionalna služba za zapošljavanje • SEDA 	2011-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Gradski budžet • Republički budžet • Međunarodni programi i organizacije

Ključno pitanje br. 3: Stručna podrška za osnivanje i razvoj sopstvenog biznisa						
Programi	Projekti (mere i aktivnosti)	Očekivani rezultati	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vremenski okvir	Mogući izvori finansiranja
3.1 Stručna podrška za pokretanje sopstvenog posla	3.1.1 Stručna podrška pri izradi poslovnih planova	Mladi će biti osposobljeni da, za svoju poslovnu ideju, izrade biznis plan	<ul style="list-style-type: none"> • Broj mladih koji je osposobljen za izradu poslovnog plana 	<ul style="list-style-type: none"> • SEDA • Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj 	2011-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Republički budžet • Gradski budžet • Međunarodni programi i organizacije
	3.1.2 Stručna podrška u pripremi dokumentacije za apliciranje za programe podrške za pokretanje sopstvenog posla	Mladi će imati veće šanse za dobijanje različitih podsticajnih sredstava i povoljnih kredita za otpočinjanje sopstvenog posla	<ul style="list-style-type: none"> • Broj mladih koji je aplicirao za različite programe podrške • Broj mladih koji je dobio podsticajna sredstva 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj • SEDA 	2011-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Republički budžet • Gradski budžet • Međunarodni programi i organizacije
3.2 Stručna podrška za unapređenje poslovanja "start up" i postojećih firmi	3.2.1 Osnivanje Biznis inkubatora za omladinsko preduzetništvo	Uz tehničku i stručnu savetodavnu podršku novoosnovane firme lakše će prevazići probleme u poslovanju i ostati na tržištu	<ul style="list-style-type: none"> • Osnovan Biznis inkubator za omladinsko preduzetništvo • Broj mladih preduzetnika čije će firme biti uključene u Biznis inkubator 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj • SEDA 	2012-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Republički budžet • Gradski budžet • Međunarodni programi i organizacije
	3.2.2 Programi mentoringa i konsaltinga	Mladi preduzetnici će dobiti stručnu pomoć i podršku za prevazilaženje konkretnih problema u poslovanju i za unapređenje trenutnog poslovanja	<ul style="list-style-type: none"> • Broj preduzeća koji je koristio mentoring usluge • Broj mladih koji je koristio konsalting usluge 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj • SEDA 	2012-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Republički budžet • Gradski budžet • Međunarodni programi i organizacije
3.3 Umrežavanje postojećih firmi	3.3.1 Podizanje svesti mladih preduzetnika o značaju i prednostima udruživanja	Podignut nivo svesti mladih o značaju i korisnostima preduzetničkog udruživanja	<ul style="list-style-type: none"> • Broj mladih preduzetnika koji su shvatili značaj udruživanja 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • SEDA • Kancelarija za lokalni 	2012-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Republički budžet • Gradski budžet • Ministarstvo omladine i sporta

				ekonomski razvoj		
	3.3.2 Stručna podrška za razvoj i održivost preduzetničkih udruženja	Novoformiranim i postojećim udruženjima će biti pružena stručna podrška kako bi aktivno radili na omogućavanju različitih prednosti za svoje članice	<ul style="list-style-type: none"> • Broj održanih seminara, radionica za menadžment udruženja • Broj pruženih konsultantskih usluga menadžmentu udruženja 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj • SEDA 	2012-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Republički budžet • Gradski budžet • Međunarodni programi i organizacije
	3.3.3 Zajednički nastupi i promocije	Organizovani zajednički nastupi preduzetnika na različitim sajmovima, privrednim izložbama i sl.	<ul style="list-style-type: none"> • Broj organizovanih zajedničkih nastupa • Broj preduzeća koja su učestvovala na zajedničkim nastupima 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj • SEDA 	2012-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Gradski budžet • Republički budžet • Međunarodni programi i organizacije
3.4 Umrežavanje i unapređenje rada postojećih lokalnih institucija za podršku razvoju omladinskog preduzetništva	3.4.1 Edukacije iz različitih oblasti za zaposlene u lokalnim institucijama za podršku omladinskom preduzetništvu	Podizanje kapaciteta zaposlenih u lokalnim institucijama koje čine podršku omladinskom preduzetništvu	<ul style="list-style-type: none"> • Broj organizovanih edukacija • Broj zaposlenih koji je pohađao obuke 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj • SEDA 	2012-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Gradski budžet • Republički budžet • Međunarodni programi i organizacije
	3.4.2 Povezivanje lokalnih institucija za podršku omladinskom preduzetništvu	Lokalne institucije za podršku omladinskom preduzetništvu će biti osposobljene za pružanje jednoobraznih usluga svojim korisnicima	<ul style="list-style-type: none"> • Formirana mreža institucija za podršku omladinskom preduzetništvu 	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelarija za mlade • Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj • SEDA 	2012-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Gradski budžet • Republički biudžet • Međunarodni programi i organizacije

